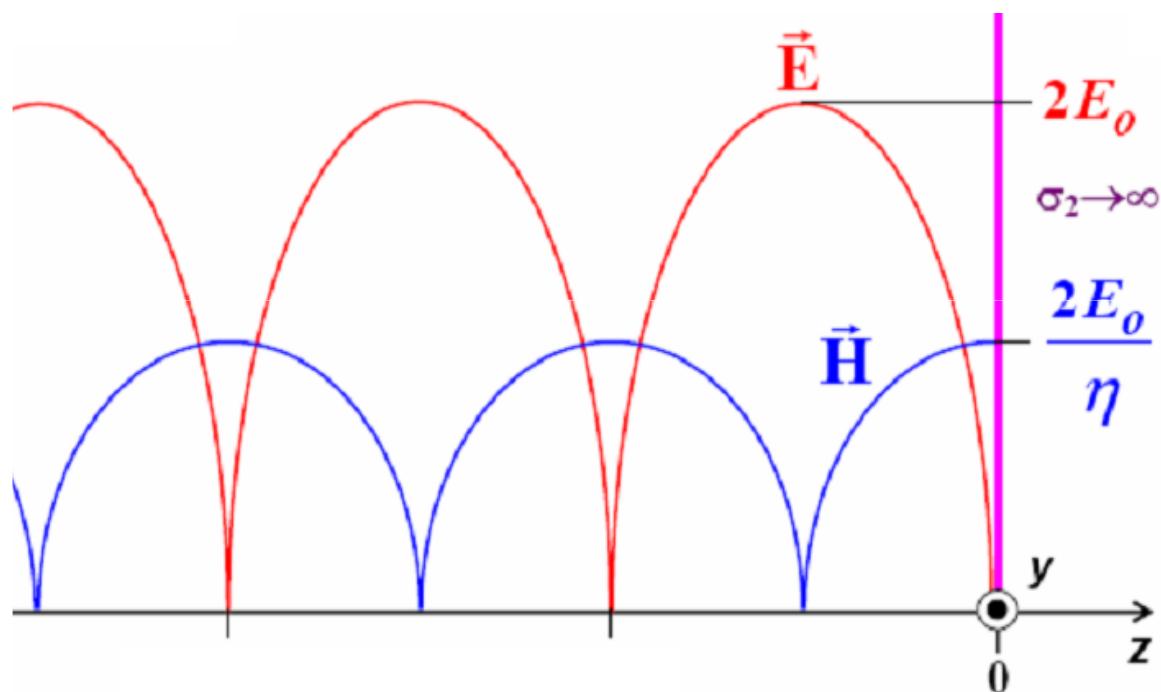

Valovi in odbojnost

Vpad in odboj planega vala proti oviri.
Stojni val električnega in magnetnega
polja v prostoru pred kovinsko steno.

Mobitel d.d.,
izobraževanje

9. 10. 2009,
predavanje 23

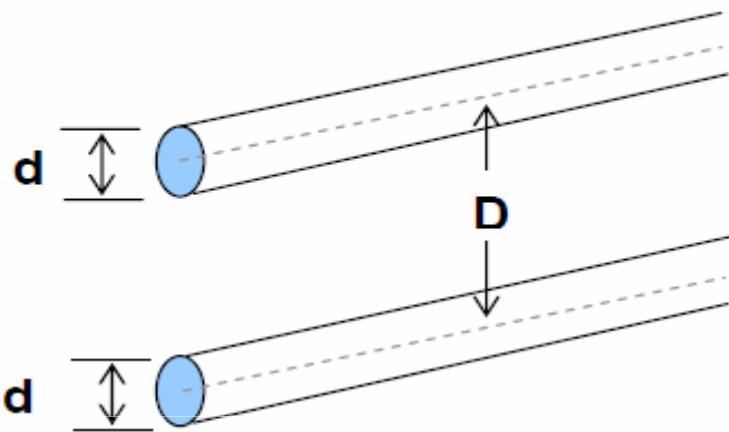
Prof. dr. Jožko
Budin

Vsebina

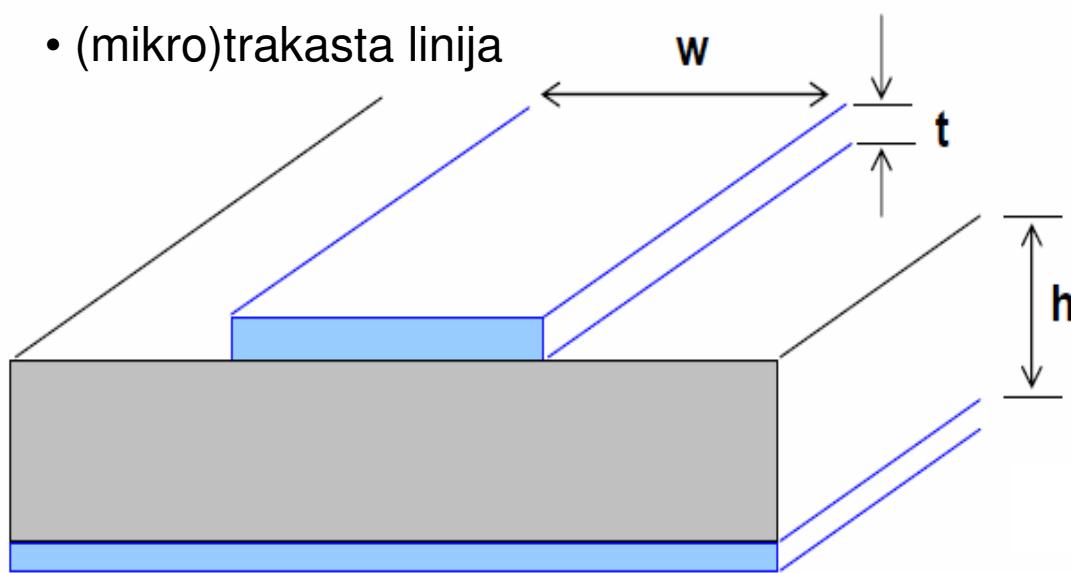
1. Vpad, odboj in prenos vala
2. Prenosni medij s porazdeljenimi elementi
3. Karakteristična impedanca Z_k in prenosna konstanta γ
4. Potujoči in stojni valovi napetosti in toka
5. Odbojnosc (Γ) in neubranost (SWR)
6. Kazalčni diagram napetosti in toka
7. Potek amplitude in faze napetosti in toka
8. Potek odbojnosti in impedance
9. Impedanca kratko staknjene in odprte linije
10. Prehodni pojav pri vklopu generatorja na linijo

Prenosni vodi

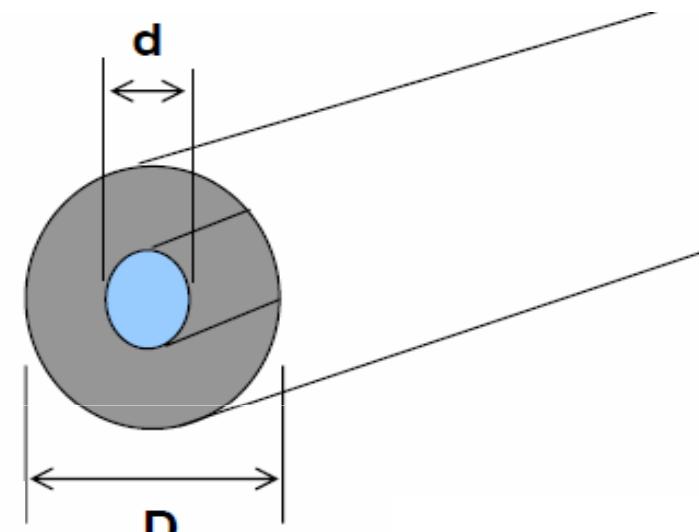
- dvovod

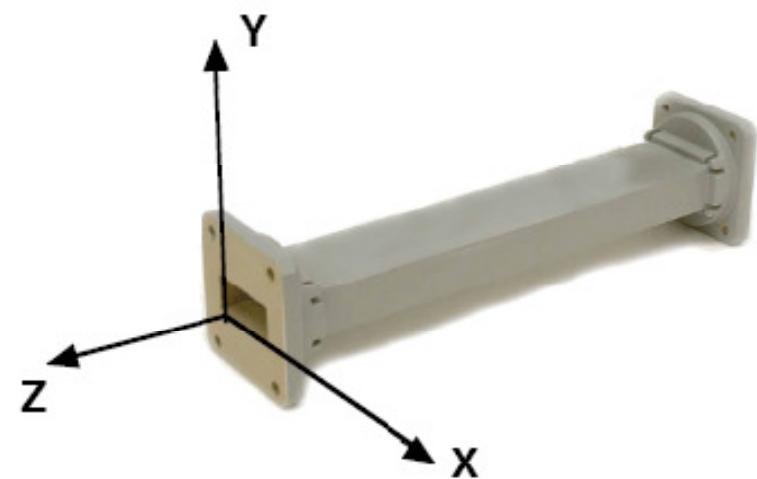
- (mikro)trakasta linija

- koaksialni vod

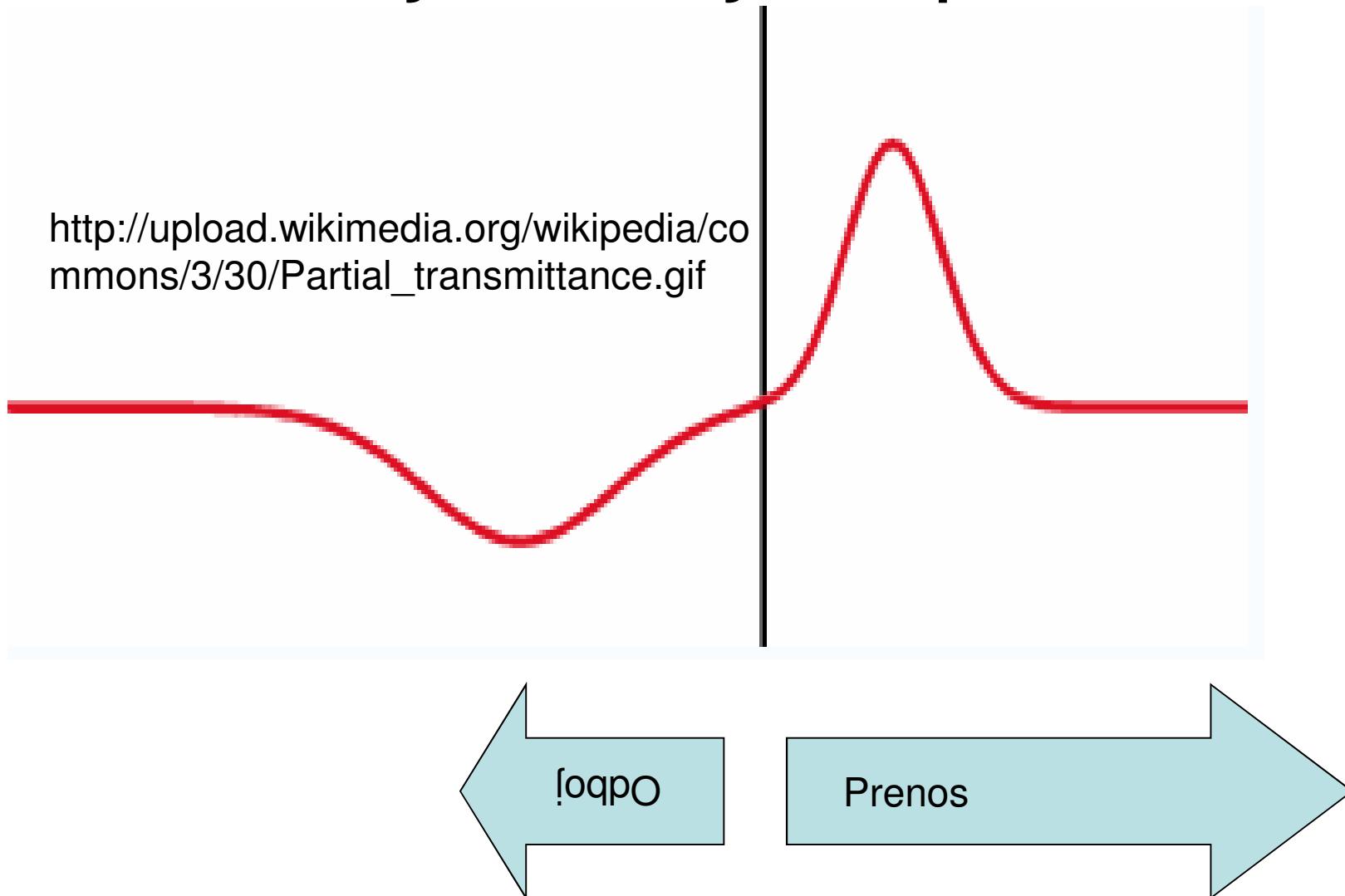

- valovod

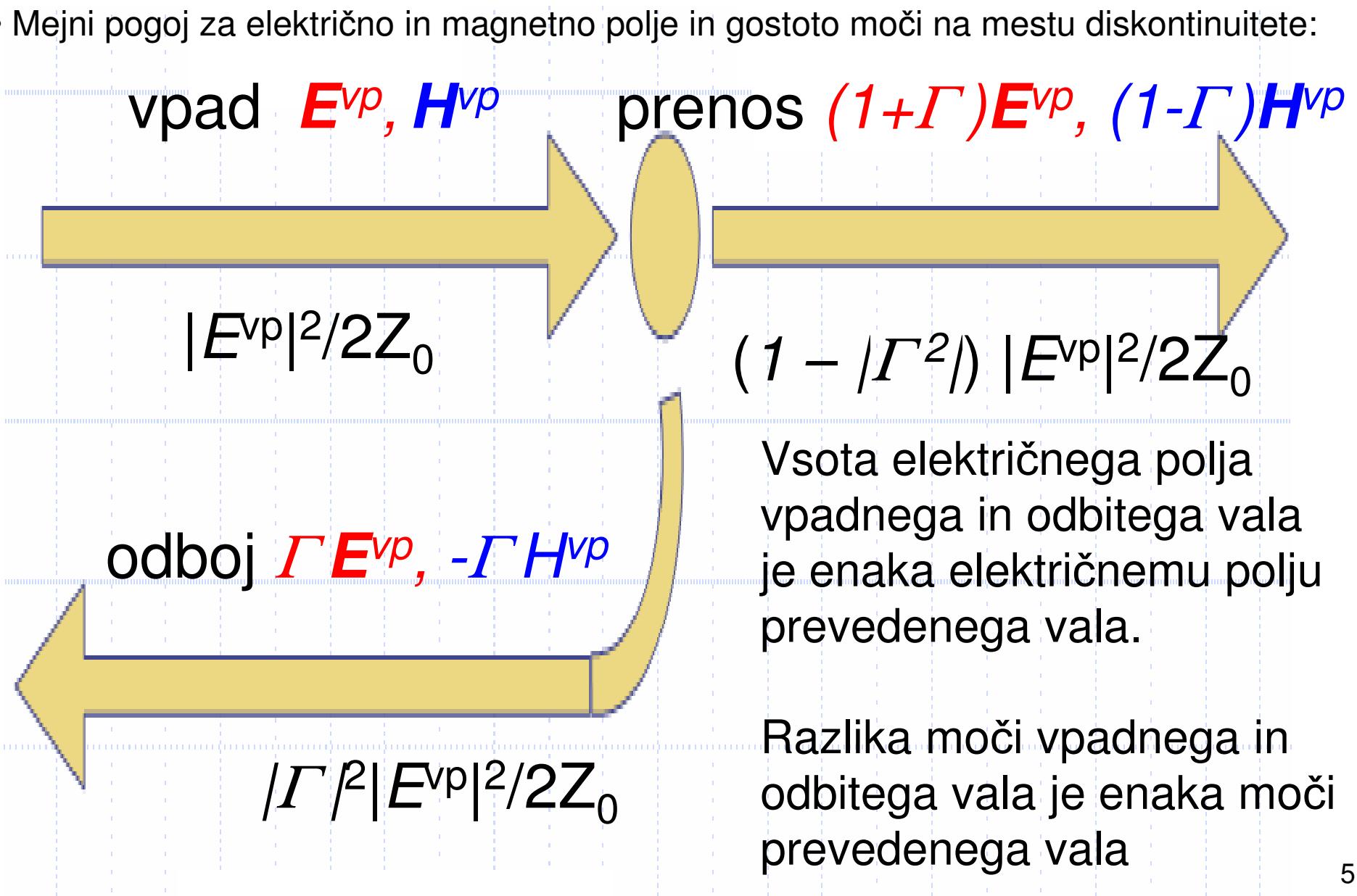
Animacija odboja in prenosa

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Partial_transmittance.gif

Vpad, odboj, prenos elmg. vala

- Mejni pogoj za električno in magnetno polje in gostoto moči na mestu diskontinuitete:

Mejni pogoj na koncu linije - odboj

Nastanek odbitega vala na koncu linije je posledica zveznega prehoda napetosti na koncu linije.

Breme impedance Z_b vsiljuje razmerje med napetostjo in tokom $U/I = Z_b$. Vpadni val, ki ima razmerje $U^{vp}/I^{vp} = Z_k$, tega pogoja ne zadovoljuje. Zato se mu pridruži odbiti val, ki je sorazmeren vpadnemu valu $U^{odb} = \Gamma U^{vp}$ oz. $I^{odb} = -\Gamma I^{vp}$ tako, da napetost in tok prehajata zvezno:

$$U/I = U^{vp}(1 + \Gamma)/I^{vp}(1 - \Gamma) = Z_k(1 + \Gamma)/(1 - \Gamma) = Z_b$$

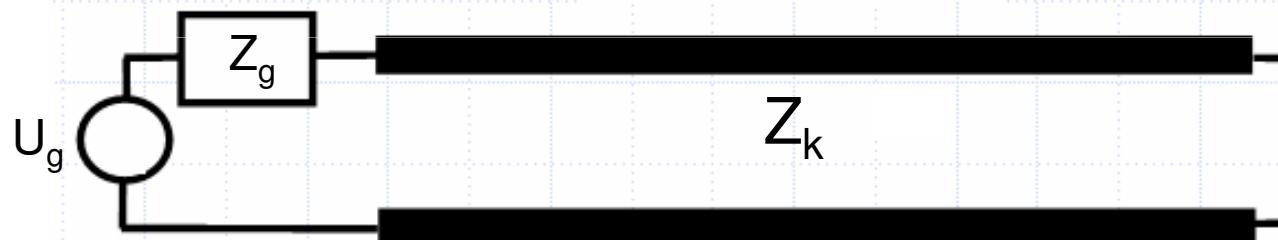
Tri značilne zaključitve linije

Prilagojena linija

$$\Gamma = \frac{Z_k - Z_k}{Z_k + Z_k} = 0$$

Kratkostaknjena linija

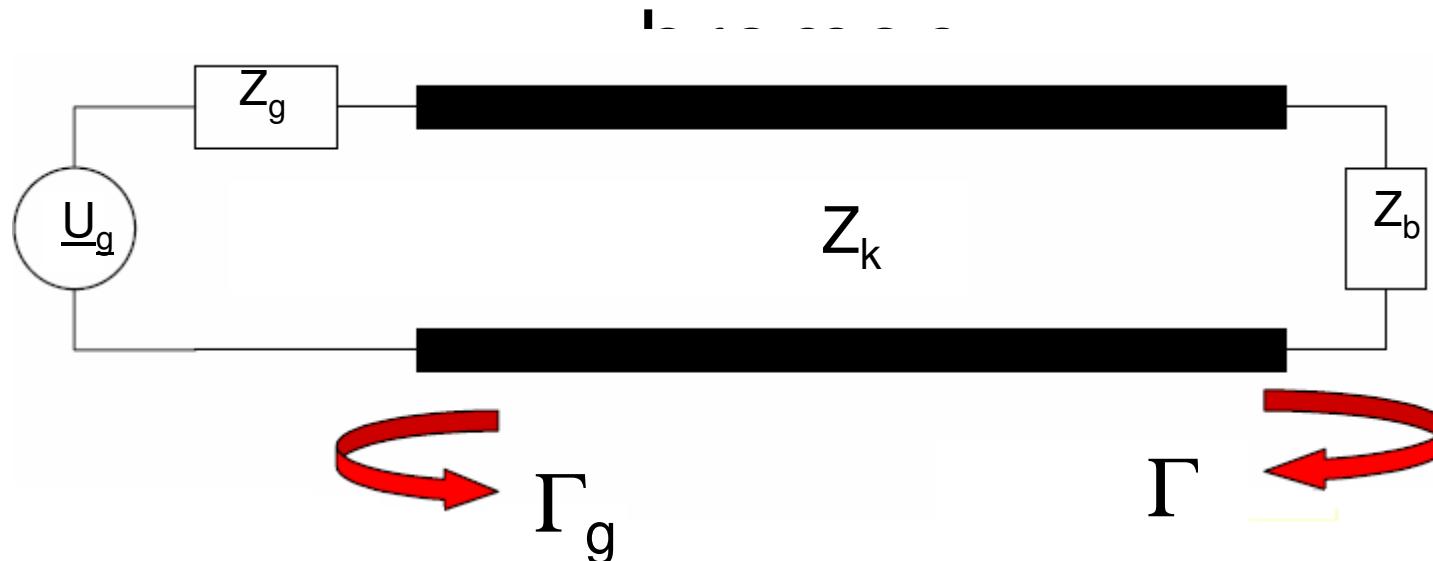
$$\Gamma = \frac{0 - Z_k}{0 + Z_k} = -1$$

Odprta linija

$$\Gamma = \frac{\infty - Z_k}{\infty + Z_k} = 1$$

Odboj na generatorju in odboj na

Vpadni val se odbije od bremena, odbiti val se odbije od generatorja. Oslabitev prenosa moči nastaja v enaki meri zaradi neprilagojenosti na obeh koncih linije.

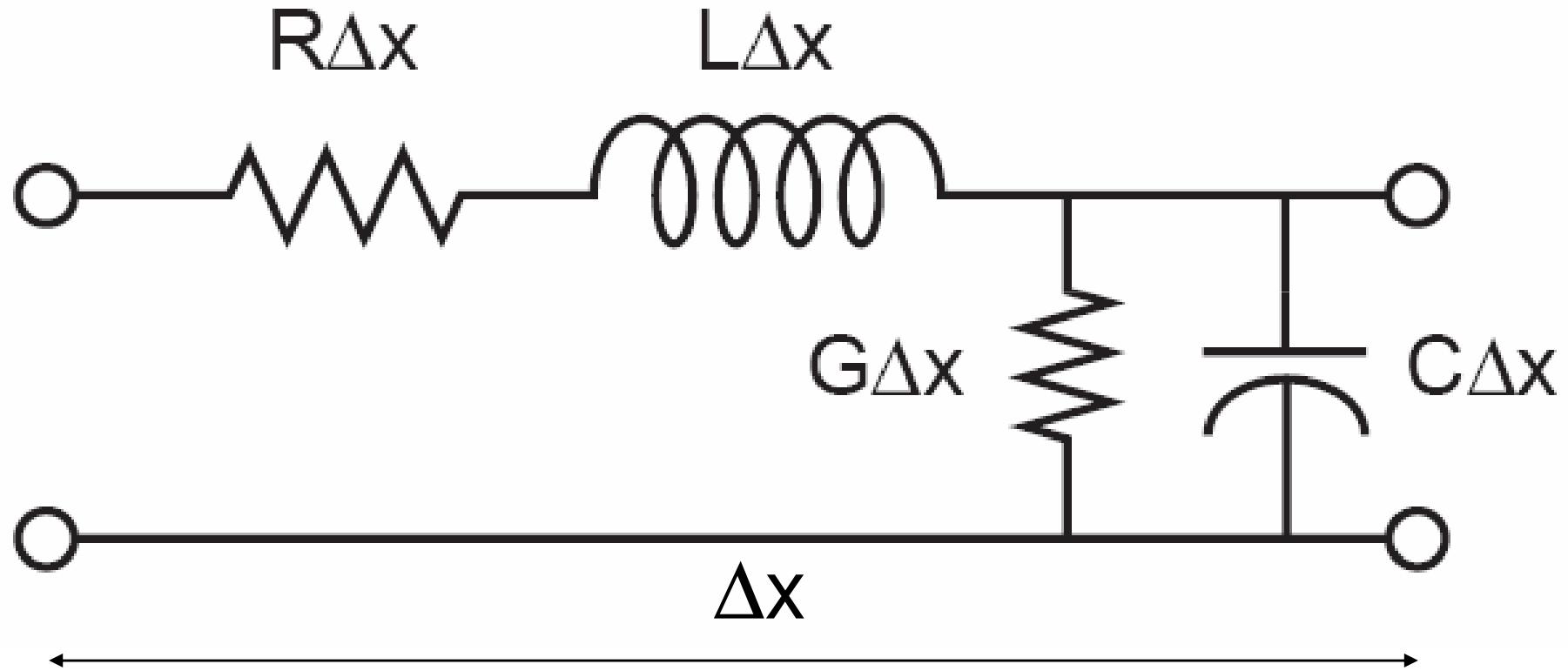
$$\Gamma = \frac{Z_b - Z_k}{Z_b + Z_k}$$

$$T_b = 1 + \Gamma_b = \frac{2Z_b}{Z_b + Z_k}$$

Impedanca, odboj in prenos so odvisni od frekvence

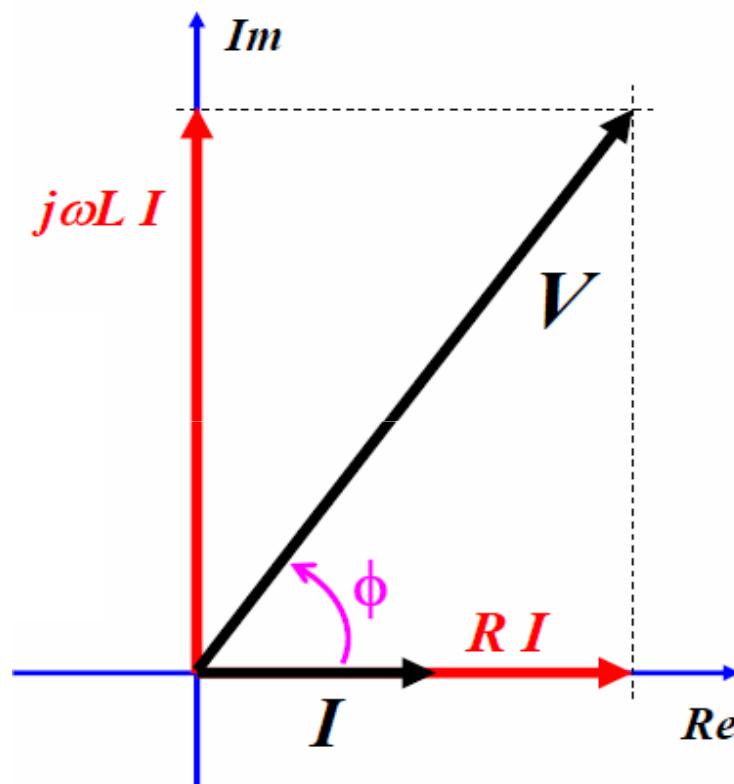
Porazdeljeni elementi

- Vzdolžni R, vzdolžni L; Prečni G, prečni C

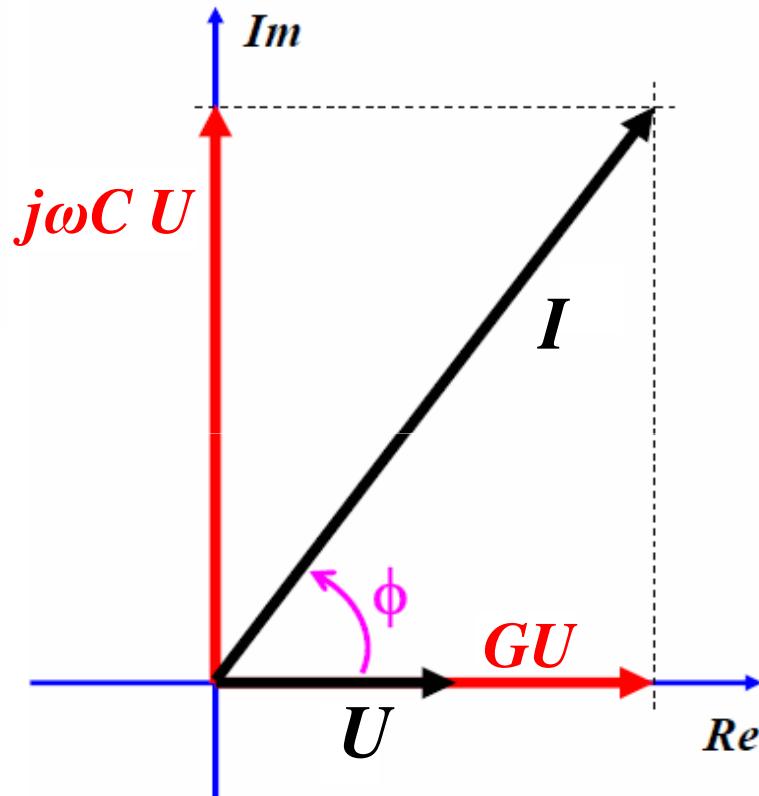

Metamateriali: vzdolžni C in prečni L !!

Kompleksorji

$$V = Z I = R I + j\omega L I$$

$$I = GU + j\omega C U$$

Valovna enačba napetosti in toka

$$\frac{dI}{dz} = -(j\omega C + G)V$$

Diferencialna enačba napetosti:

$$\frac{d^2V}{dz^2} = -(j\omega L + R)\frac{dI}{dz} = (j\omega L + R)(j\omega C + G)V$$

$$\frac{d^2I}{dz^2} = -(j\omega C + G)\frac{dV}{dz} = (j\omega C + G)(j\omega L + R)I$$

Diferencialna enačba toka

$$\frac{dV}{dz} = -(j\omega L + R)I$$

Napetostni in tokovni potujoči valovi na liniji z izgubami

- Linija z izgubami $\gamma = \alpha + j\beta$
- Vpadni val se širi v smeri osi z, odbiti val v smeri osi -z

$$V(z) = V^+ e^{-\gamma z} + V^- e^{\gamma z}$$

Stojni val

Vpadni val

Odbiti val

$$I(z) = \frac{1}{Z_0} (V^+ e^{-\gamma z} - V^- e^{\gamma z})$$

Stojni val

Vpadni val

Odbiti val

Odbiti val toka je v protifazi z odbitom valom napetosti

Konstanta širjenja

- Linija z izgubami, γ brez zanemaritev:

$$\gamma = \sqrt{(j\omega L + R)(j\omega C + G)}$$

$$= \sqrt{j\omega L \ j\omega C \left(1 + \frac{R}{j\omega L}\right) \left(1 + \frac{G}{j\omega C}\right)}$$

$$= j\omega \sqrt{LC} \sqrt{1 + \frac{R}{j\omega L} + \frac{G}{j\omega C} - \frac{RG}{\omega^2 LC}}$$

Konstanta slabljenja in fazna konstanta

- Linija z izgubami

$$\gamma = \sqrt{(j\omega L + R)(j\omega C + G)} = \alpha + j\beta$$

Konstanta slabljenja α (realni del) in fazna konstanta β (imaginarni del) sta:

$$\alpha = \frac{1}{\sqrt{2}} \sqrt{RG - \omega^2 LC + [(R^2 + \omega^2 L^2)(G^2 + \omega^2 C^2)]^{1/2}}$$

$$\beta = \frac{1}{\sqrt{2}} \sqrt{-RG - \omega^2 LC + [(R^2 + \omega^2 L^2)(G^2 + \omega^2 C^2)]^{1/2}}$$

Karakteristična impedanca in fazna hitrost

- Linija z zanemarljivimi izgubami, $R \ll \omega L$, $G \ll \omega C$

$$Z_0 = \sqrt{\frac{R + j\omega L}{G + j\omega C}} \approx \sqrt{\frac{L}{C}}$$

$$\nu_p = \frac{\omega}{\beta} \approx \frac{1}{\sqrt{LC}}$$

Konstanta skabljenja in fazna konstanta

- Linija z majhnimi izgubami, $RG \ll \omega^2 LC$

$$\gamma \approx j\omega\sqrt{LC} \left[1 + \frac{1}{2} \left(\frac{R}{j\omega L} + \frac{G}{j\omega C} \right) \right]$$

$$= \frac{1}{2} \left(R \sqrt{\frac{C}{L}} + G \sqrt{\frac{L}{C}} \right) + j\omega \sqrt{LC}$$

$$\alpha = \frac{1}{2} \left(R \sqrt{\frac{C}{L}} + G \sqrt{\frac{L}{C}} \right) \quad \beta = \omega \sqrt{LC}$$

Valovni pojavi na prenosnih linijah

1. **Slabljenje** signala na izgubnih elementih

Konstanta slabljenja α dB/m

2. **Odboj** signala na snovnih ali geometrijskih diskontinuitetah linije

Odbojnosc Γ , prenosnost T

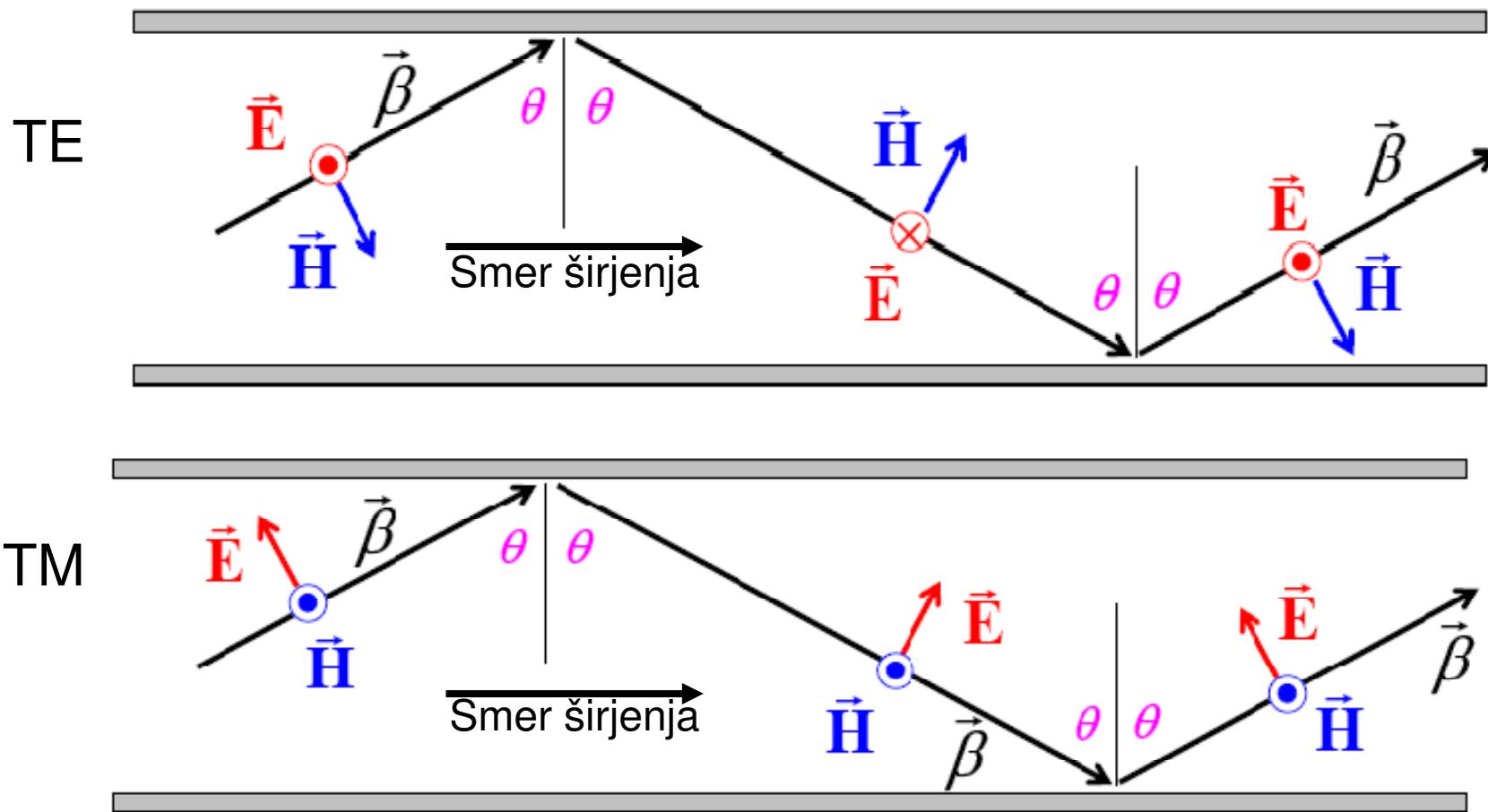
3. Sprememba spektra signala zaradi nelinearne odvisnosti fazne konstante β s frekvenco

Razpršitev (disperzija) skupinske hitrosti

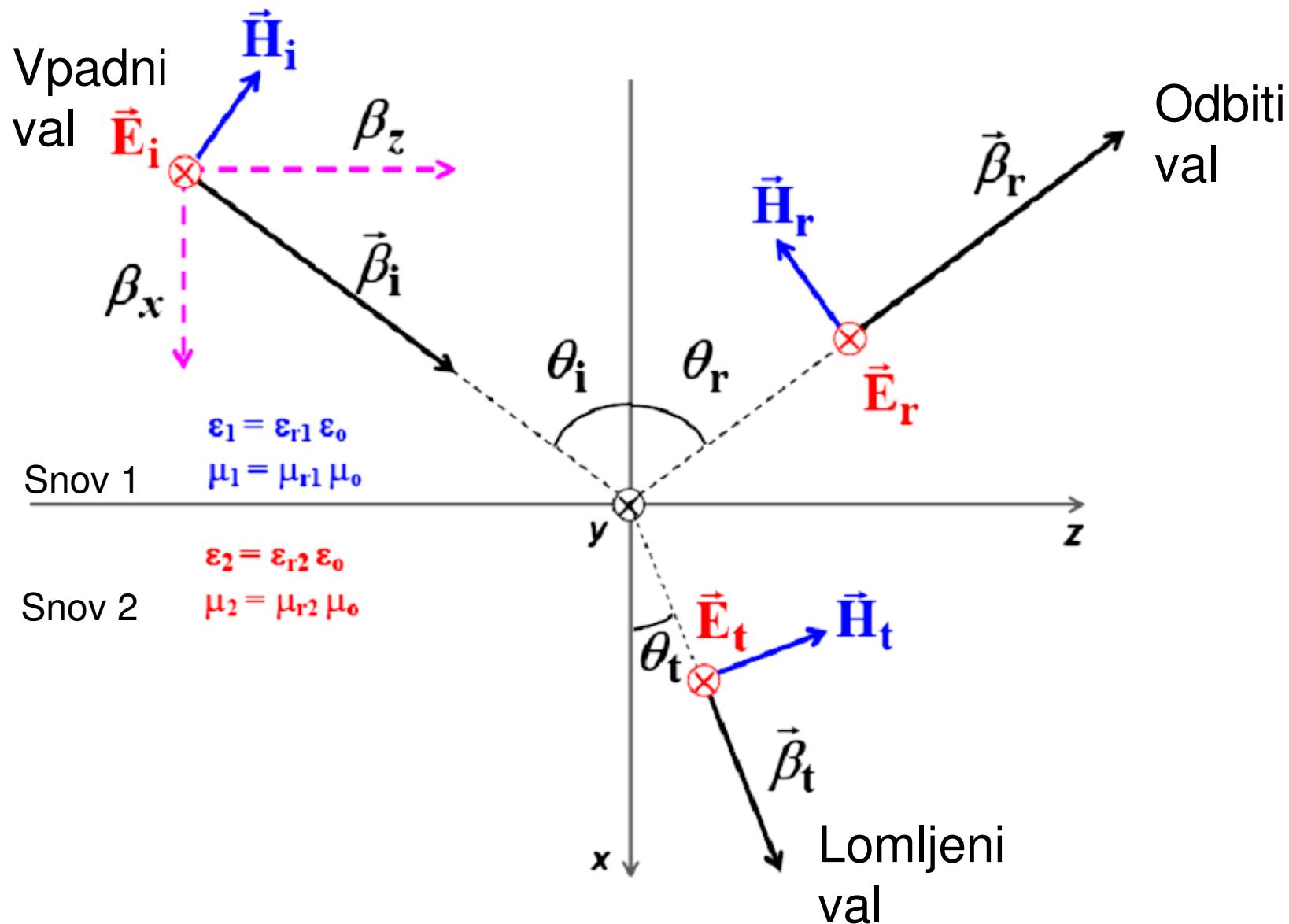
Polje TE in TM v ploščnem valovodu

TE: Električno polje vzporedno s planparalelnimi ploščami, nima komponente v smeri širjenja

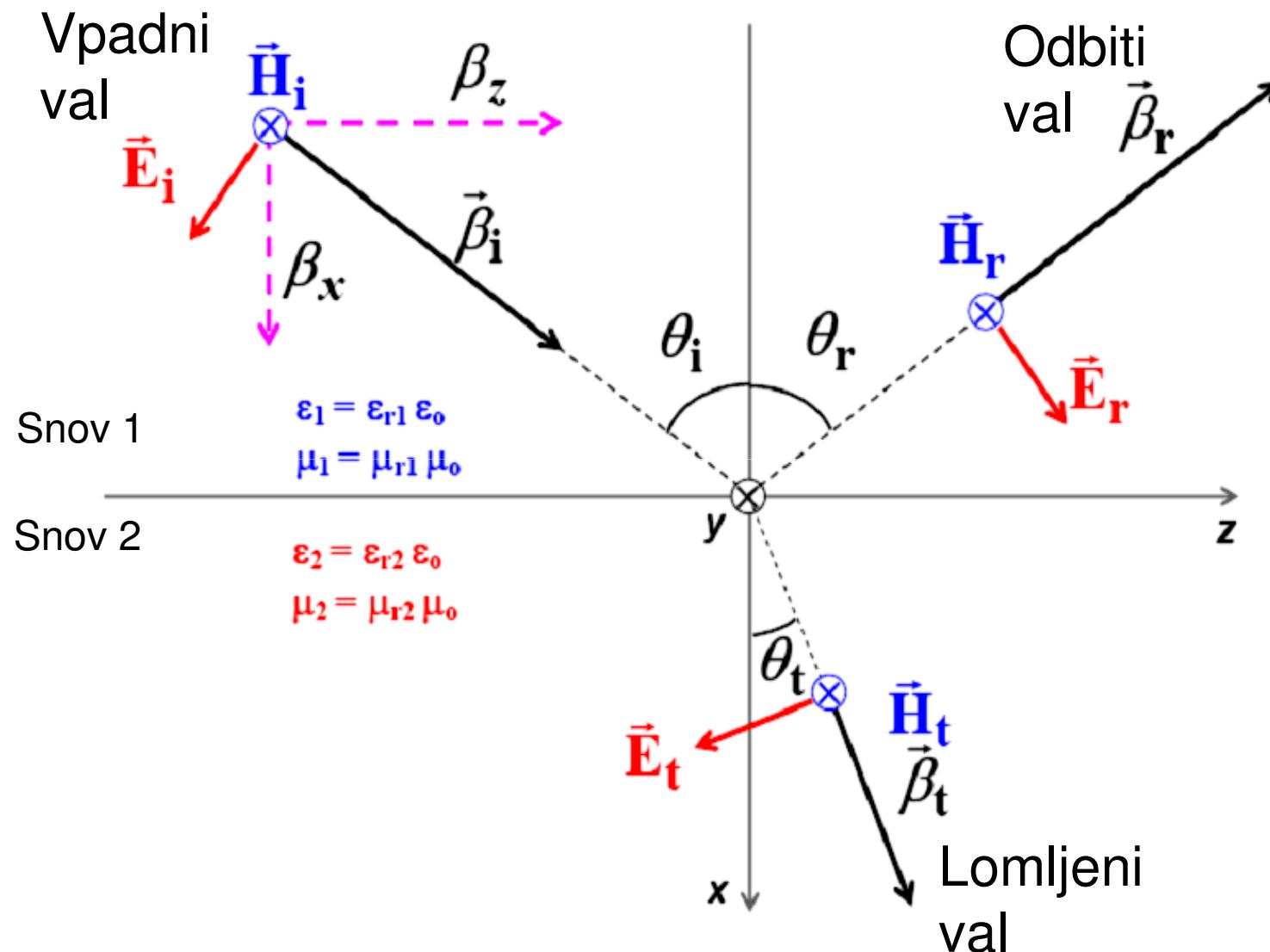
TM: Magnetno polje vzporedno s planparalelnimi ploščami, nima komponente v smeri širjenja

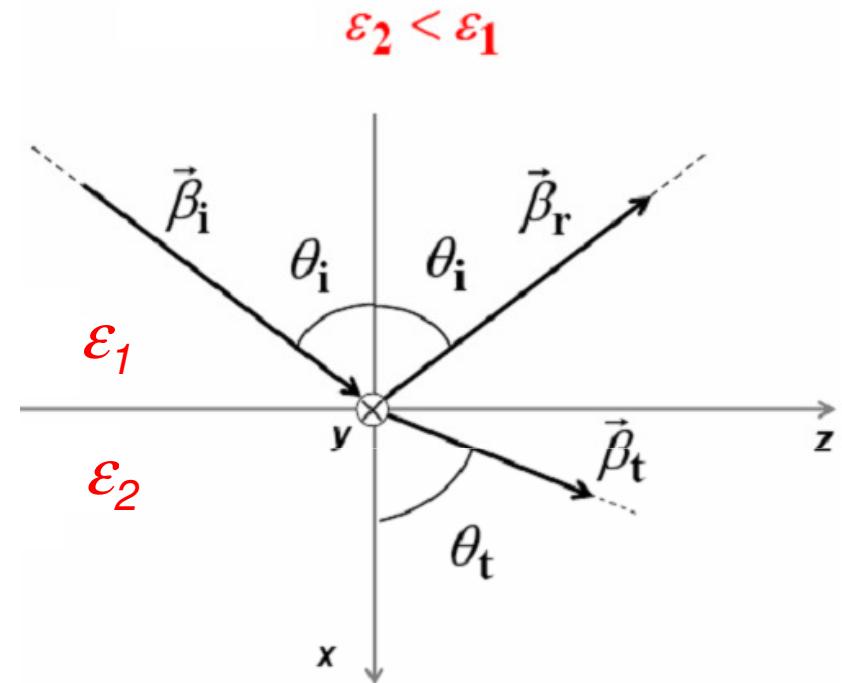
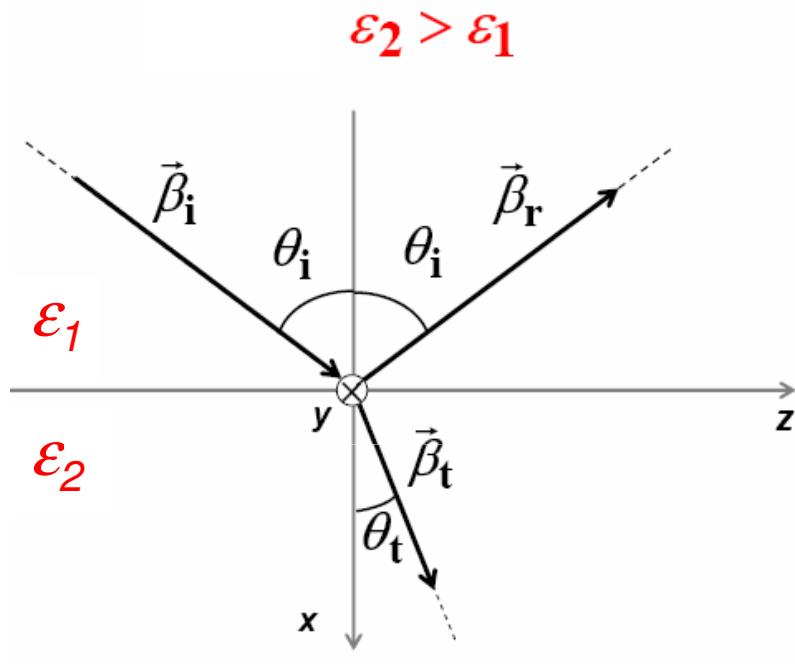
Poševni lom TE vala

Poševni lom TM vala

Snellov lomni zakon

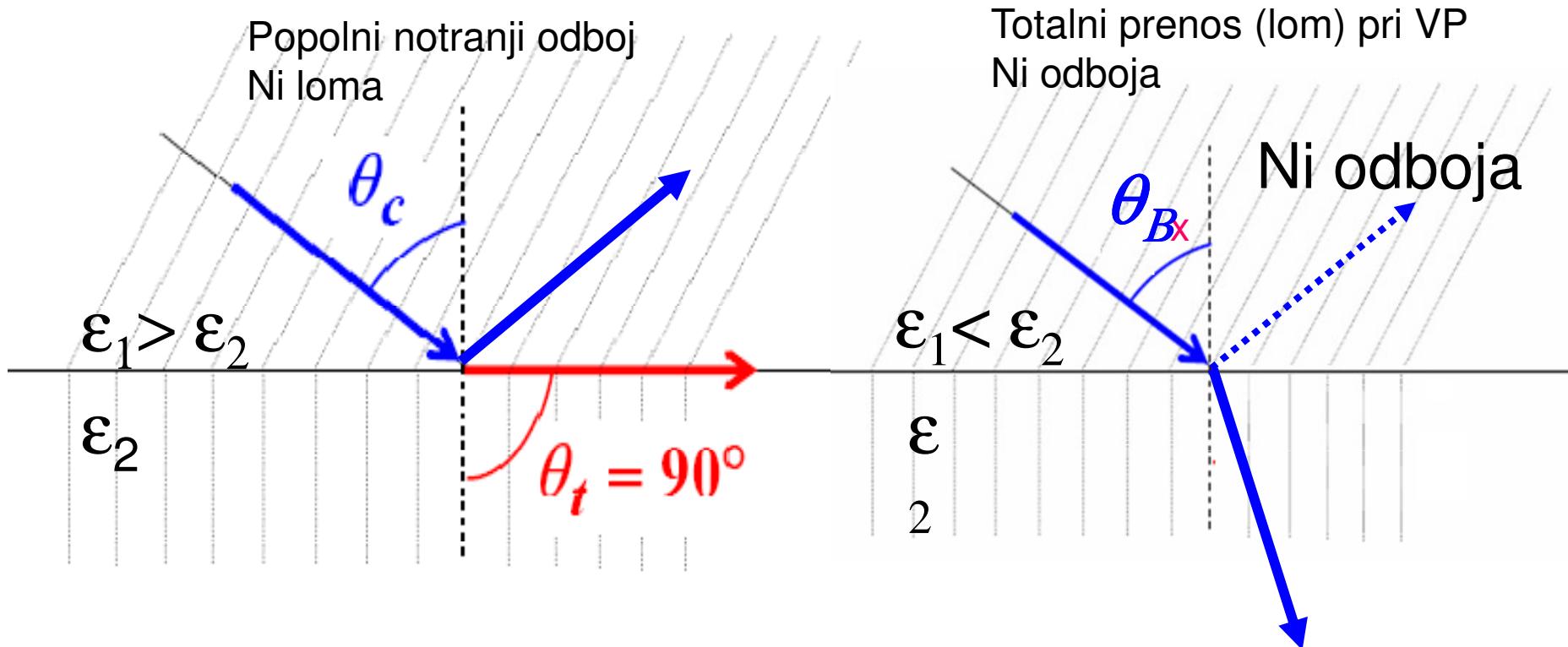
$$\sqrt{\varepsilon_1} \sin \theta_i = \sqrt{\varepsilon_2} \sin \theta_t$$

$$\varepsilon_2 > \varepsilon_1 \Rightarrow \theta_t < \theta_i$$

$$\sqrt{\varepsilon_1} \sin \theta_i = \sqrt{\varepsilon_2} \sin \theta_t$$

$$\varepsilon_2 < \varepsilon_1 \Rightarrow \theta_t > \theta_i$$

Totalni odboj in totalni prenos

Vpadni kot totalnega odboja: Brewstrov kot totalnega prenosa pri vertikalni polarizaciji polja:

$$\theta_i = \theta_c = \sin^{-1} \sqrt{\frac{\epsilon_2}{\epsilon_1}}$$

$$\theta_i = \theta_B = \tan^{-1} \sqrt{\frac{\epsilon_2}{\epsilon_1}}$$

Vpad in odboj planega vala na kovino

Stojni val električnega in magnetnega polja

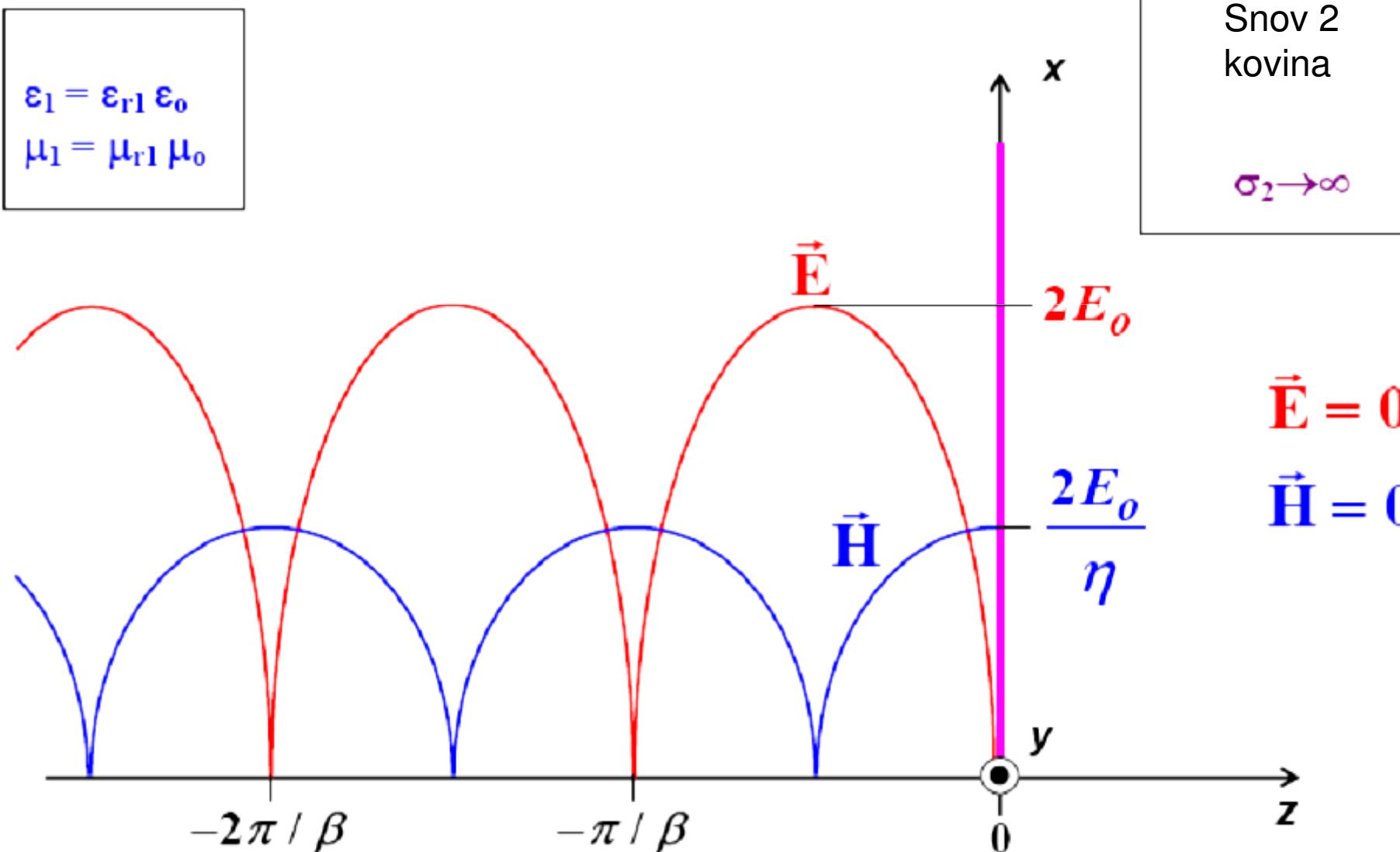
Snov 1

$$\epsilon_1 = \epsilon_{r1} \epsilon_0$$

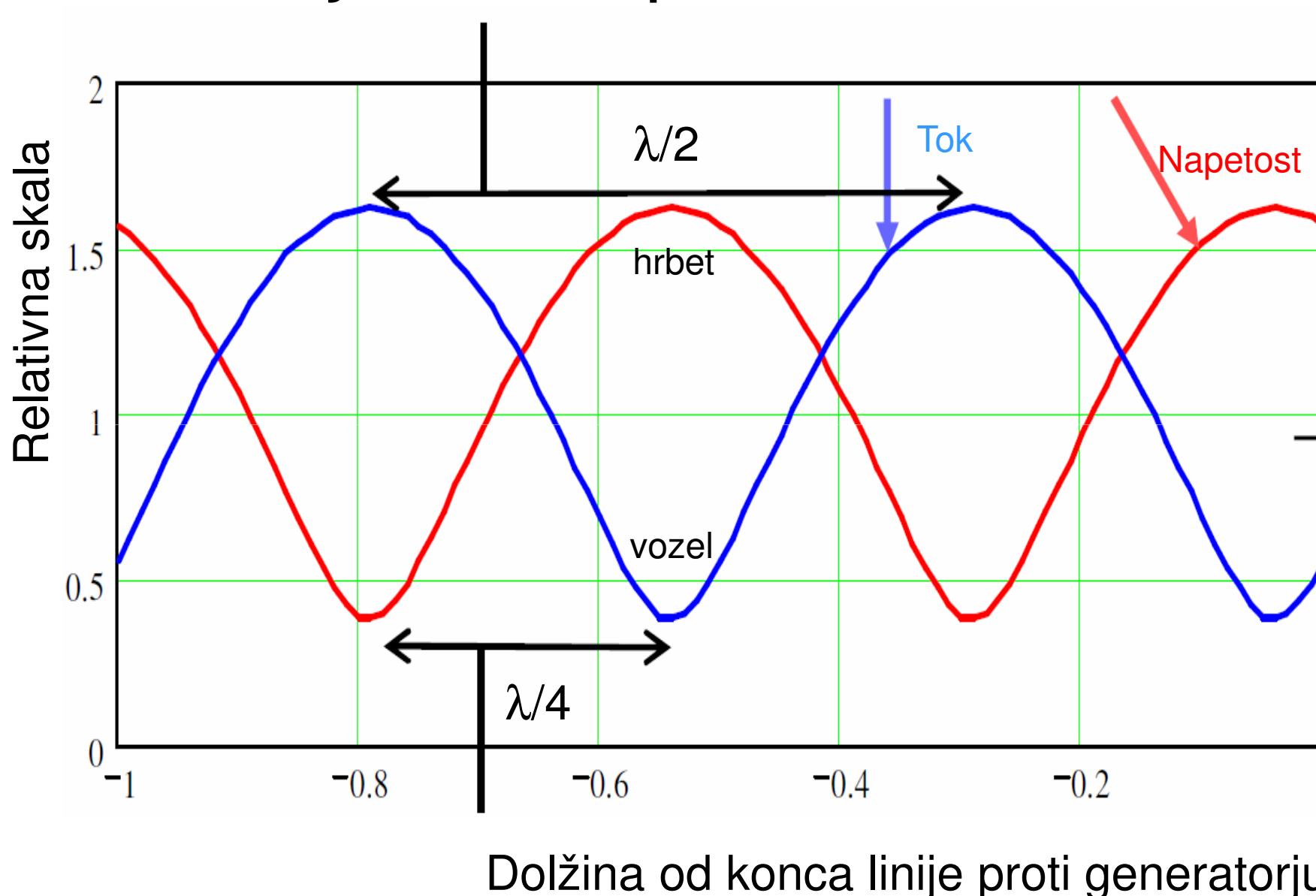
$$\mu_1 = \mu_{r1} \mu_0$$

Snov 2
kovina

$$\sigma_2 \rightarrow \infty$$

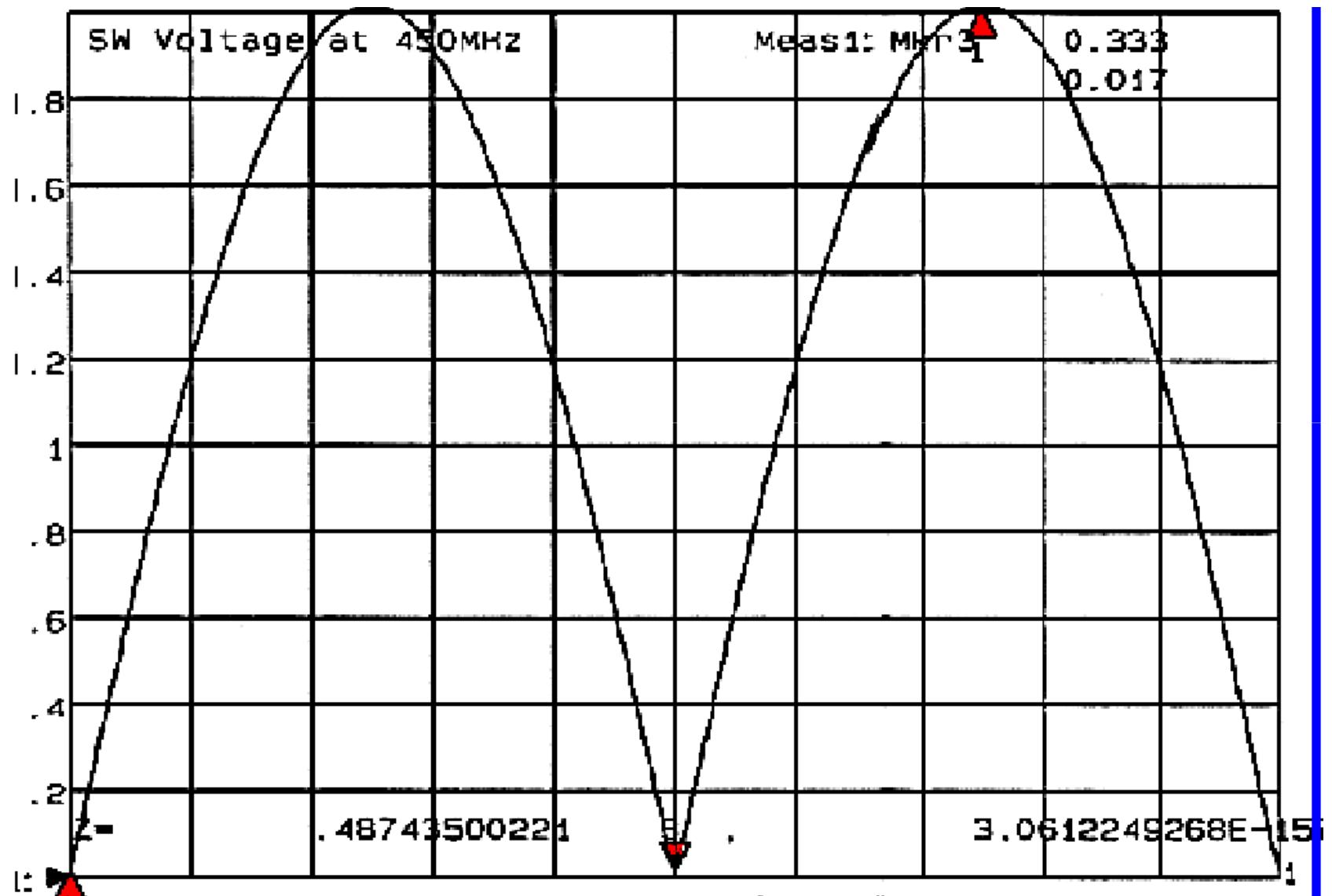

Stojni val napetosti in toka

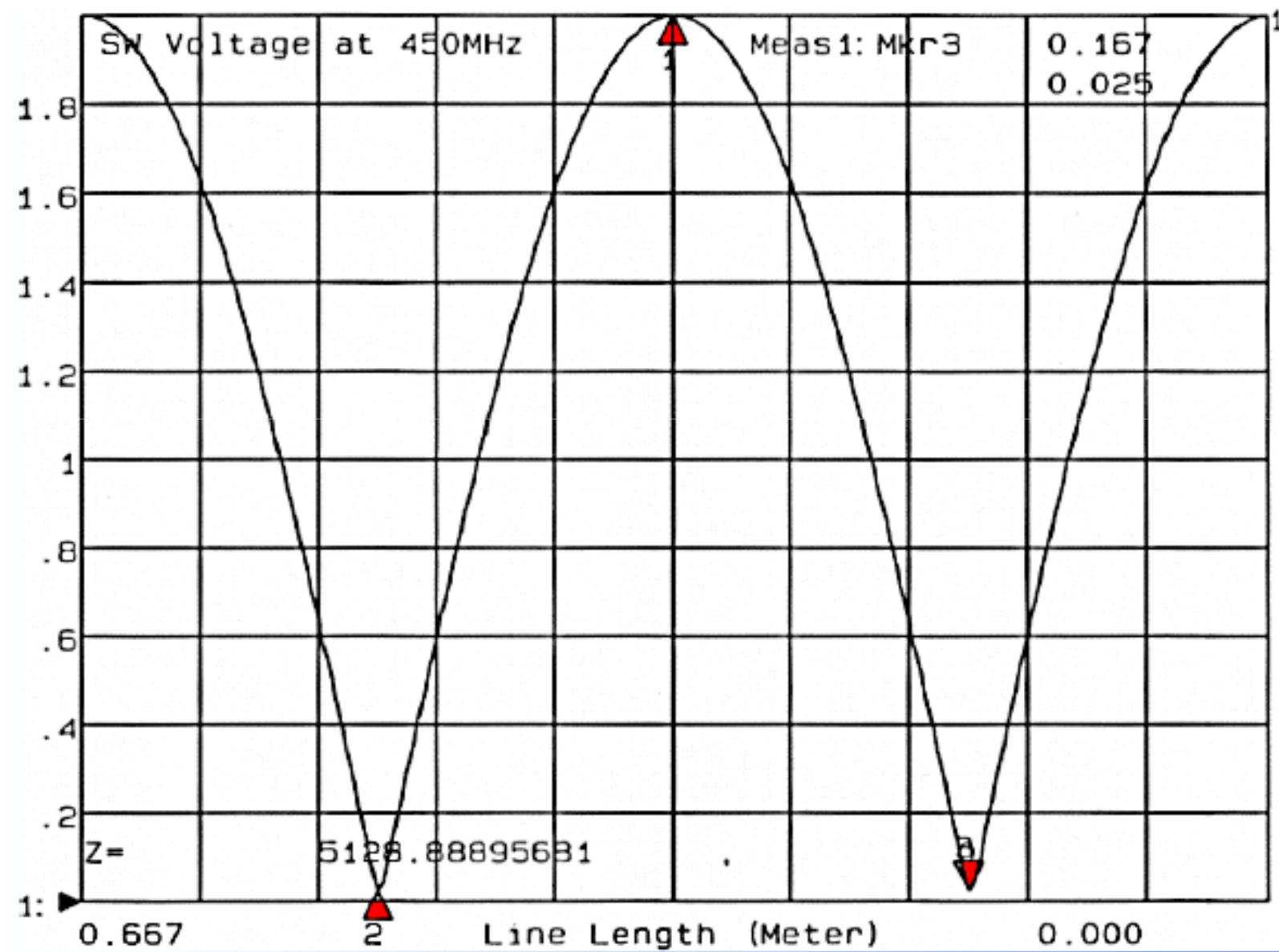

Dolžina od konca linije proti generatorju

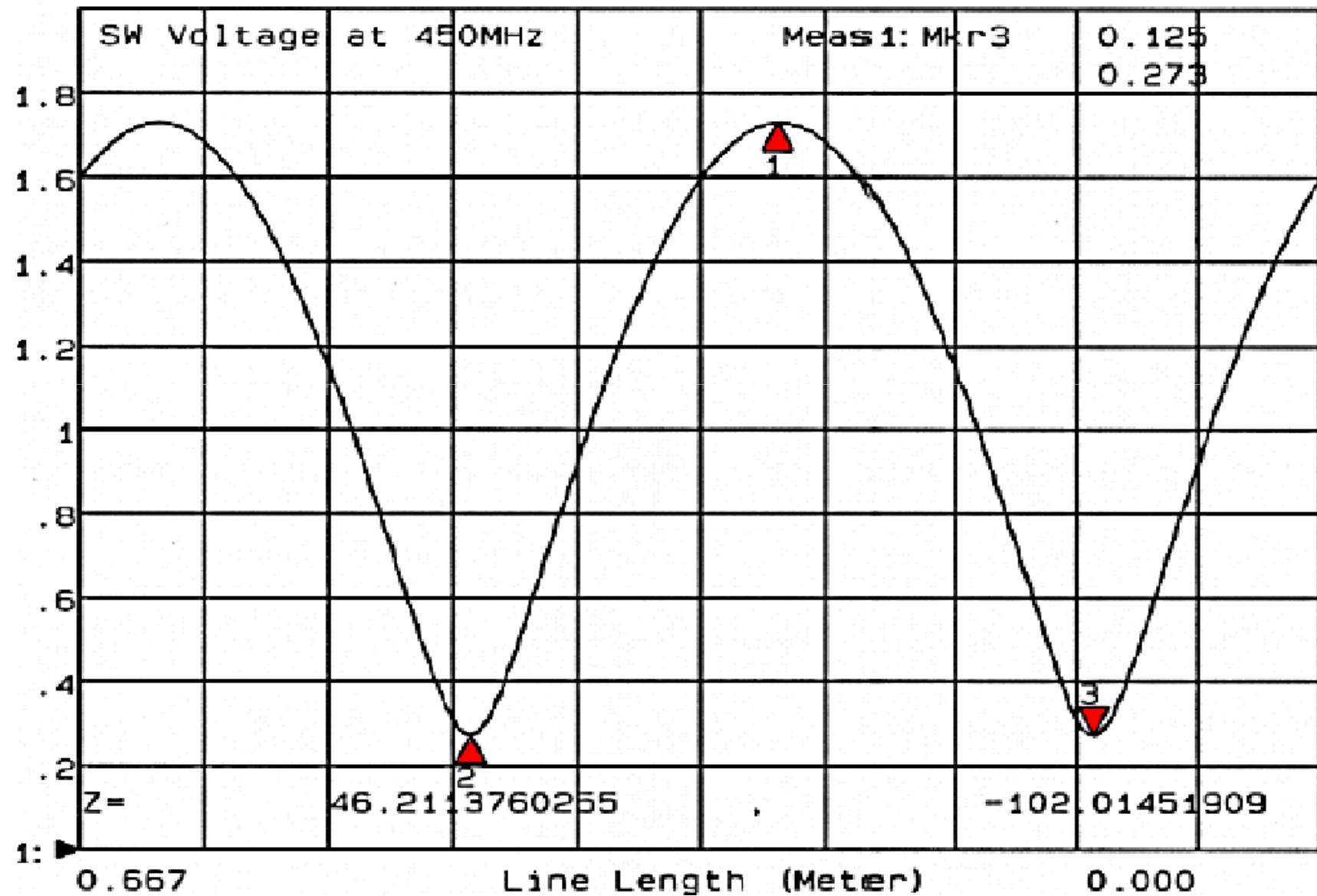
Popolni stojni val

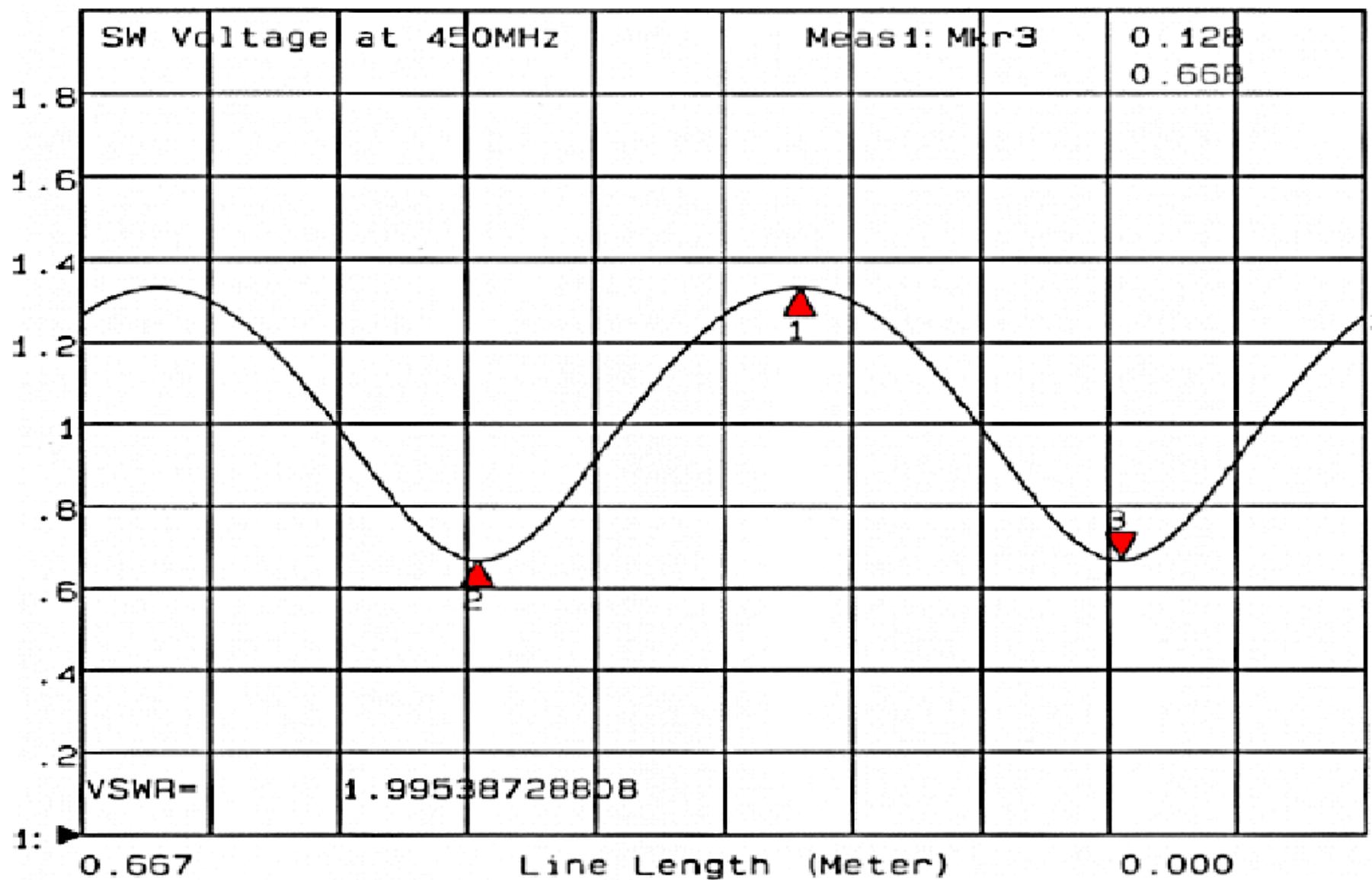
Popolni stojni val toka

Nepopolni stojni val

Nepopolni stojni val

Preglednica enačb za napetost in tok

Linija brez izgub:

$$V(d) = V^+ e^{j\beta d} \left(1 + \Gamma_R e^{-2j\beta d} \right)$$

$$I(d) = \frac{V^+ e^{j\beta d}}{Z_0} \left(1 - \Gamma_R e^{-2j\beta d} \right)$$

$$\Gamma(d) = \Gamma_R e^{-2j\beta d}$$

$$V(d) = V^+ e^{j\beta d} (1 + \Gamma(d))$$

$$I(d) = \frac{V^+ e^{j\beta d}}{Z_0} (1 - \Gamma(d))$$

Linija z izgubami:

$$V(d) = V^+ e^{\gamma d} \left(1 + \Gamma_R e^{-2\gamma d} \right)$$

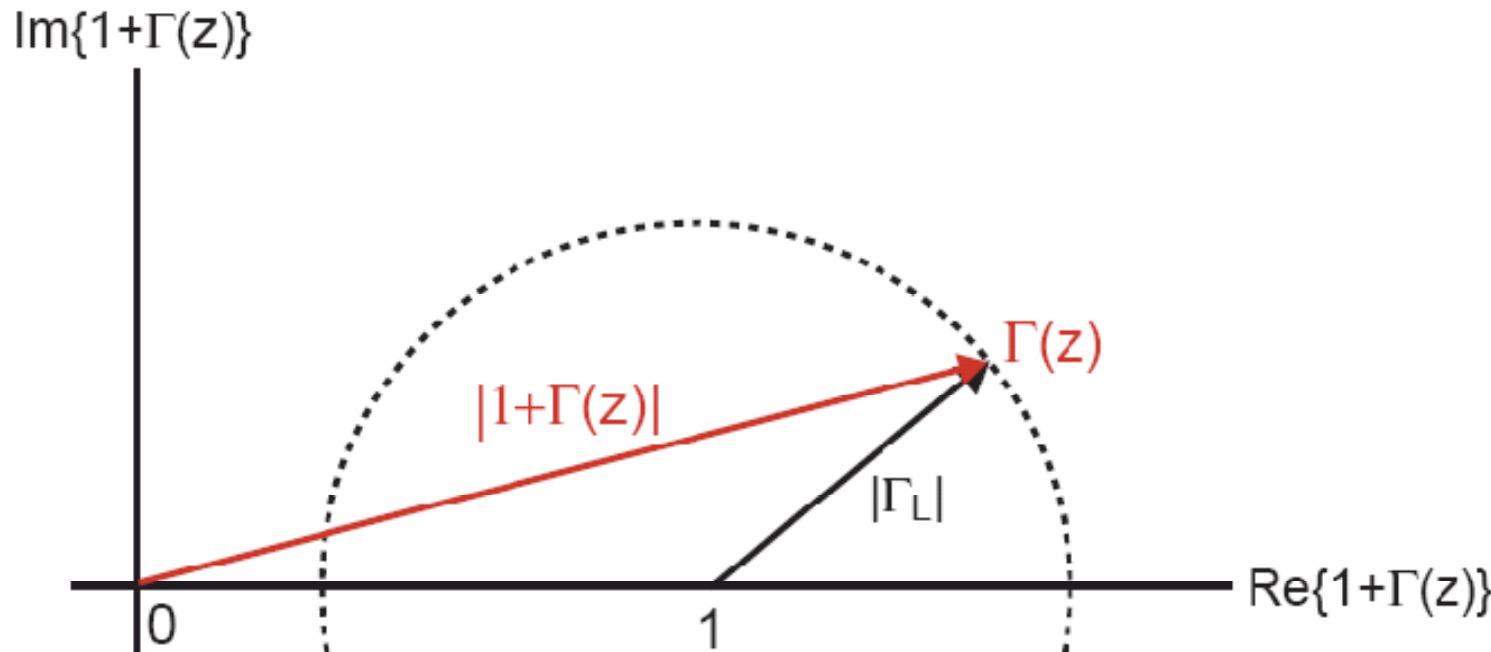
$$I(d) = \frac{V^+ e^{\gamma d}}{Z_0} \left(1 - \Gamma_R e^{-2\gamma d} \right)$$

$$\Gamma(d) = \Gamma_R e^{-2\gamma d}$$

$$V(d) = V^+ e^{\gamma d} (1 + \Gamma(d))$$

$$I(d) = \frac{V^+ e^{\gamma d}}{Z_0} (1 - \Gamma(d))$$

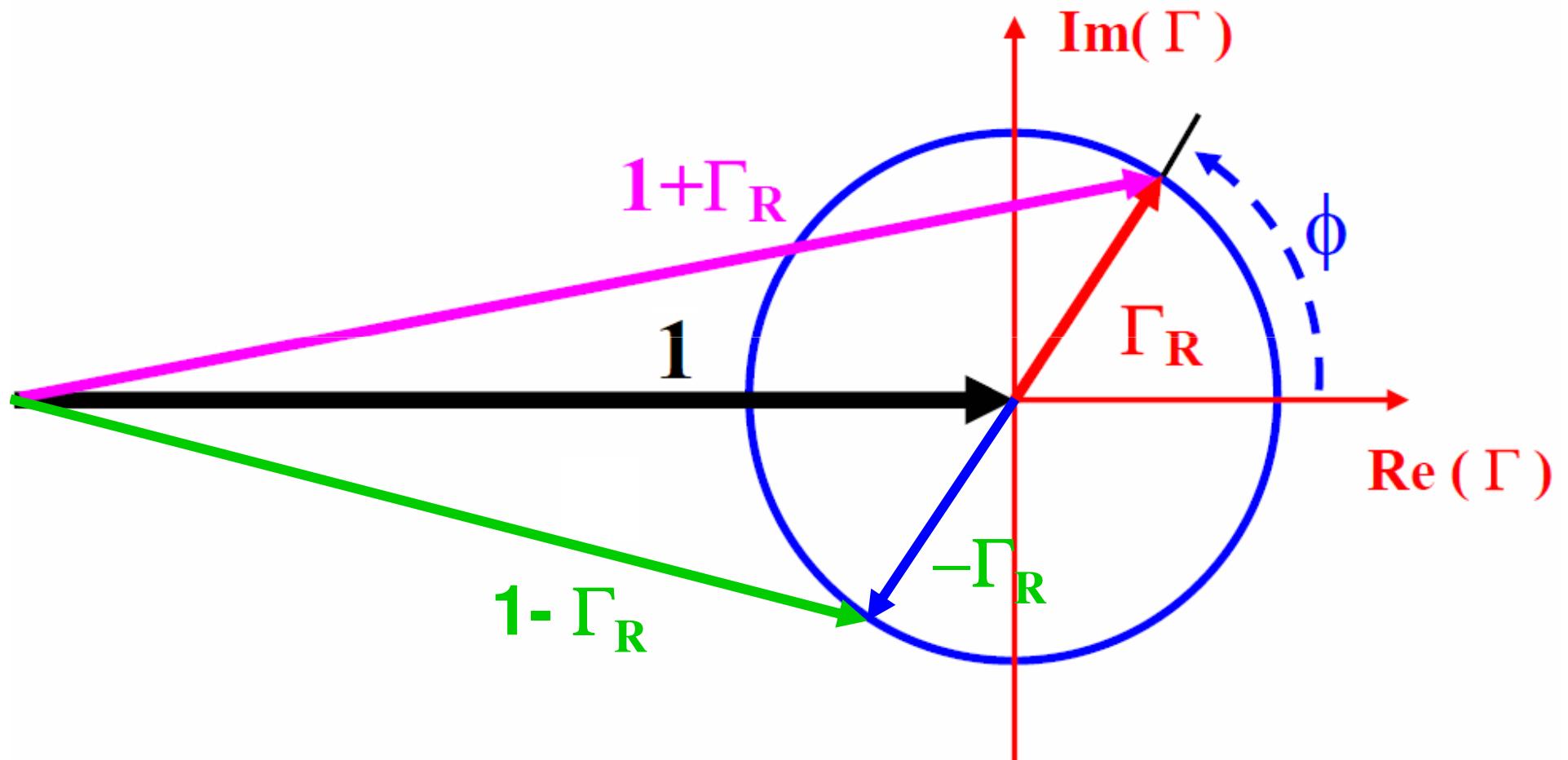
Kazalčni prikaz stojnega vala napetosti

$$\Rightarrow \max |1 + \Gamma(z)| = 1 + |\Gamma_L|$$

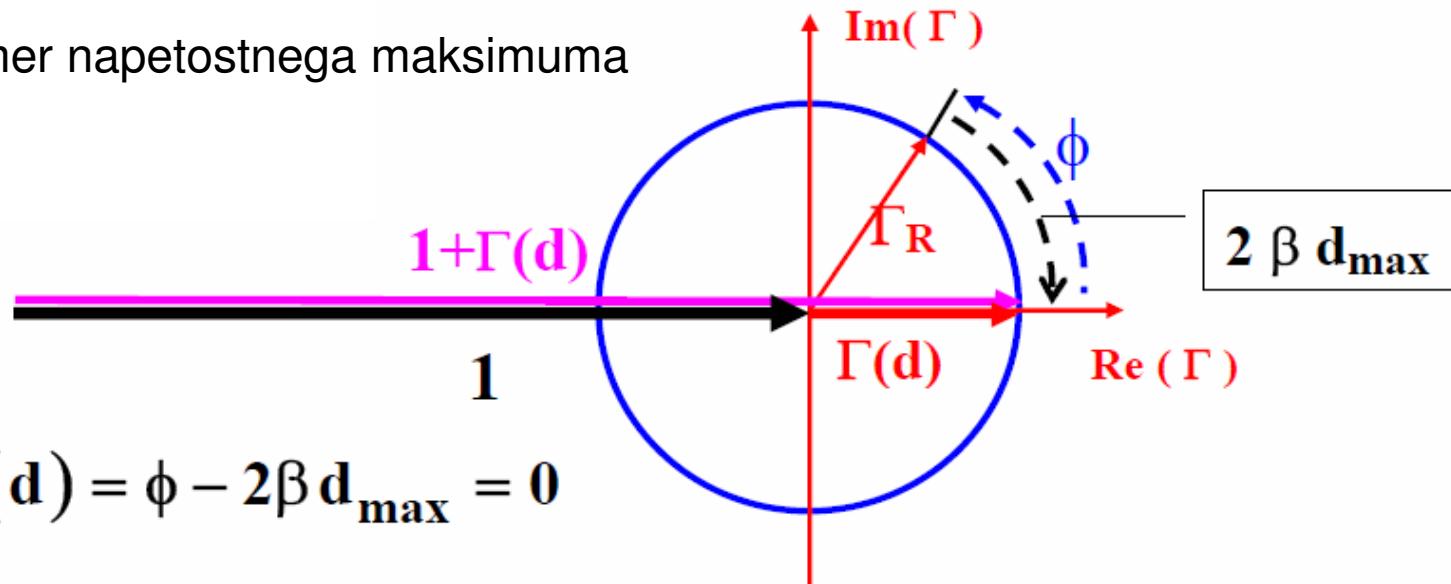
$$\Rightarrow \min |1 + \Gamma(z)| = 1 - |\Gamma_L|$$

Kazalci odbojnosti, napetosti in toka

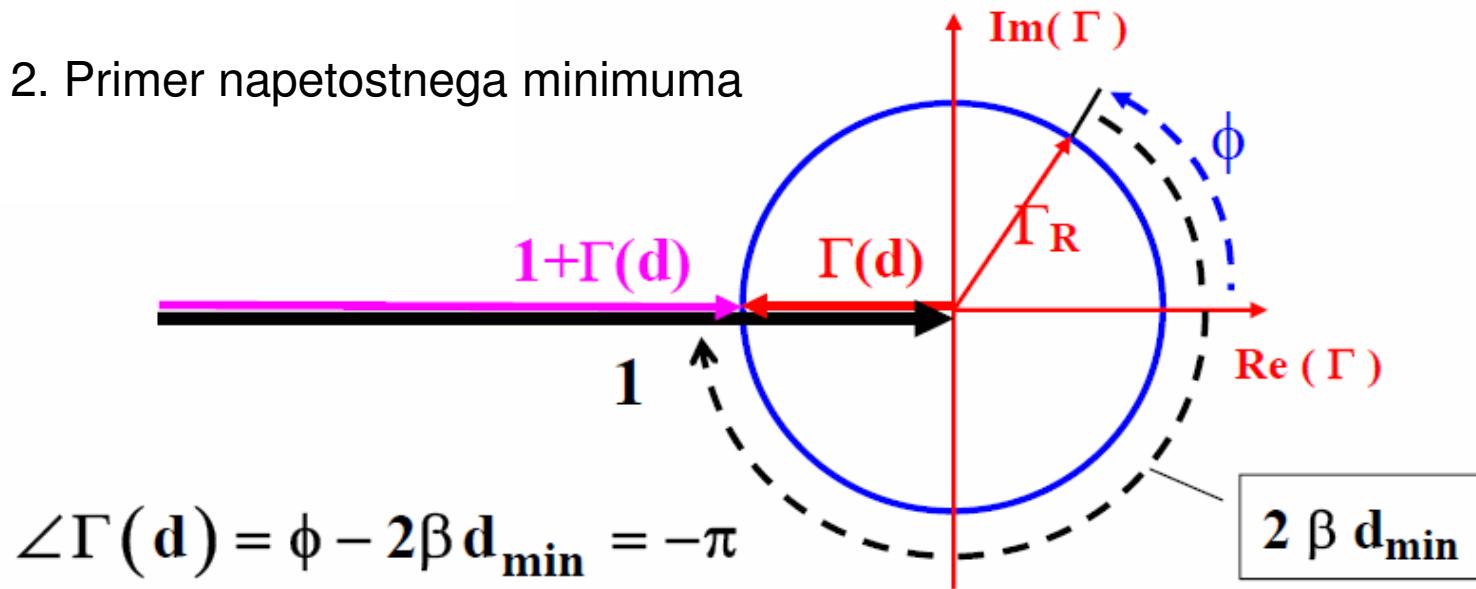
Primera maksima in minimum napetosti

1. Primer napetostnega maksima

$$\angle \Gamma(d) = \phi - 2\beta d_{\max} = 0$$

2. Primer napetostnega minimum

$$\angle \Gamma(d) = \phi - 2\beta d_{\min} = -\pi$$

Napetost in tok

Linija brez izgub

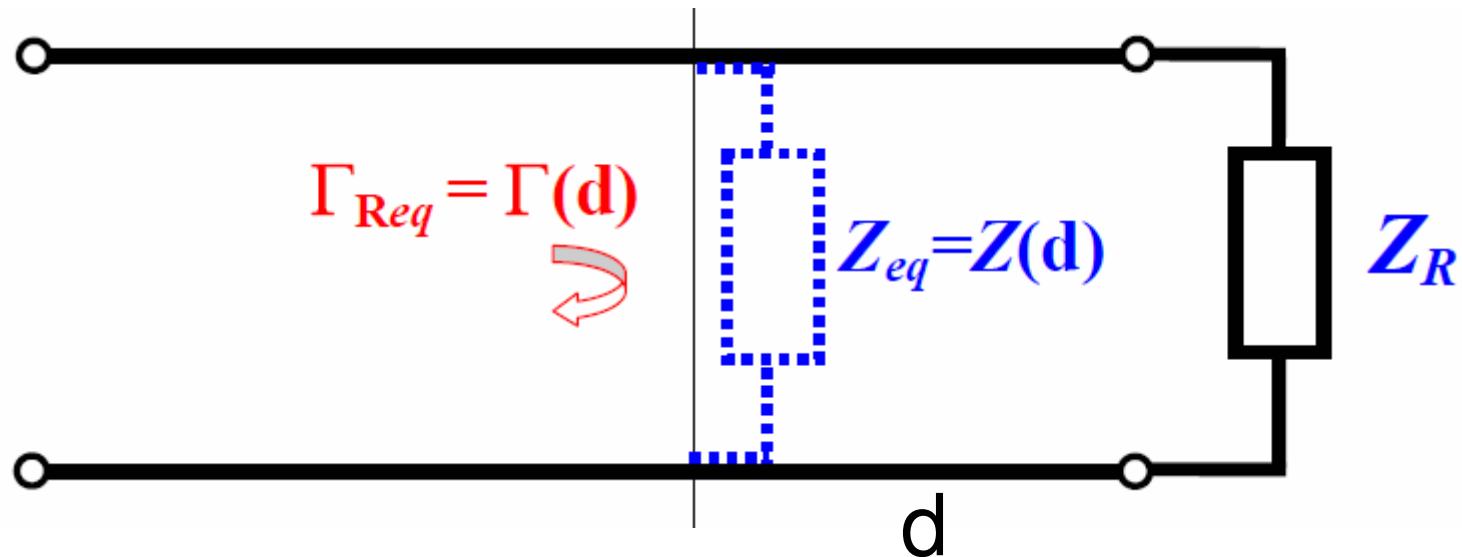
$$\left\{ \begin{array}{l} |V(d)| = |V^+| \cdot |(1 + \Gamma(d))| \\ |I(d)| = \left| \frac{V^+}{Z_0} \right| \cdot |(1 - \Gamma(d))| \end{array} \right.$$

Linija z izgubami

$$\left\{ \begin{array}{l} |V(d)| = |V^+ e^{\alpha d}| \cdot |(1 + \Gamma(d))| \\ |I(d)| = \left| \frac{V^+ e^{\alpha d}}{Z_0} \right| \cdot |(1 - \Gamma(d))| \end{array} \right.$$

Odbojnost in impedanca linije

$$Z(d) = \frac{V(d)}{I(d)} = Z_0 \frac{1 + \Gamma(d)}{1 - \Gamma(d)}$$

Razmerje stojnega vala

- Razmerje stojnega vala, VSWR, SWR, S, σ
- Valovitost
- Neubranost

$$VSWR = \frac{V_{\max}}{V_{\min}} = \frac{1 + |\Gamma_R|}{1 - |\Gamma_R|}$$

$$\Gamma_R = 0 \quad \Rightarrow \quad VSWR = 1$$

Absolutna odbojnost in valovitost

$$|\Gamma_R| = 1 \quad \Rightarrow \quad VSWR \rightarrow \infty$$

$$|\Gamma_R| = \frac{VSWR - 1}{VSWR + 1}$$

Vhodna impedanca obremenjene linije

- Linija brez izgub $\gamma = j\beta$; dolžina linije d

$$Z(d) = Z_0 \frac{1 + \Gamma_R e^{-2j\beta d}}{1 - \Gamma_R e^{-2j\beta d}} = Z_0 \frac{Z_R + jZ_0 \tan(\beta d)}{jZ_R \tan(\beta d) + Z_0}$$

- Linija z izgubami, $\gamma = \alpha + j\beta$; dolžina linije d

$$Z(d) = Z_0 \frac{1 + \Gamma_R e^{-2\gamma d}}{1 - \Gamma_R e^{-2\gamma d}} = Z_0 \frac{Z_R + Z_0 \tanh(\gamma d)}{Z_R \tanh(\gamma d) + Z_0}$$

d ... dolžina linije

Prenašana moč, moč potujočih valov

$$\begin{aligned}\langle P(d, t) \rangle &= \frac{1}{2} \operatorname{Re} \{ V(d) I^*(d) \} \\ &= \frac{1}{2} \operatorname{Re} \left\{ V^+ e^{j\beta d} \left(1 + \Gamma_R e^{-j2\beta d} \right) \times \right. \\ &\quad \left. \times \frac{1}{Z_0} (V^+)^* e^{-j\beta d} \left(1 - \Gamma_R e^{-j2\beta d} \right)^* \right\}\end{aligned}$$

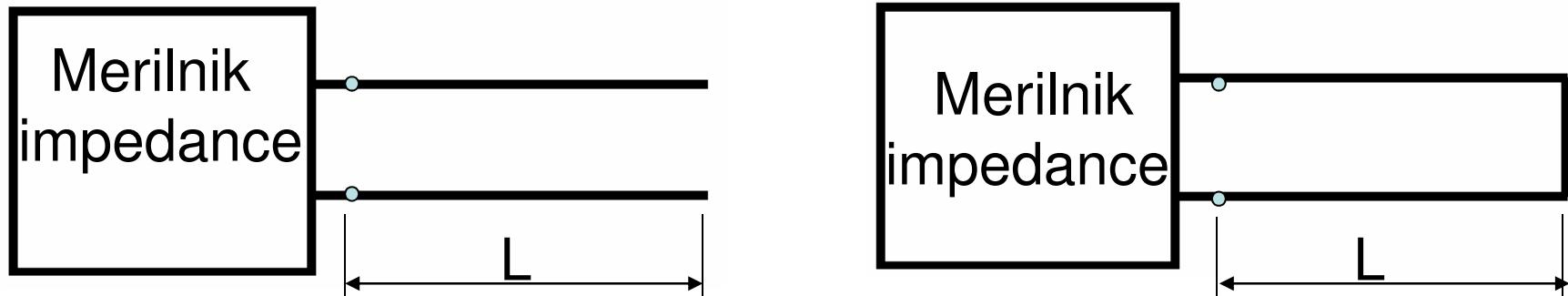
Moč vpadnega vala:

Moč odbitega vala;

$$= \frac{1}{2Z_0} |V^+|^2 - \frac{1}{2Z_0} |V^+|^2 |\Gamma_R|^2$$

Prenašana moč je enaka razliki moči vpadnega in odbitega vala

Meritev Z_k in v/c

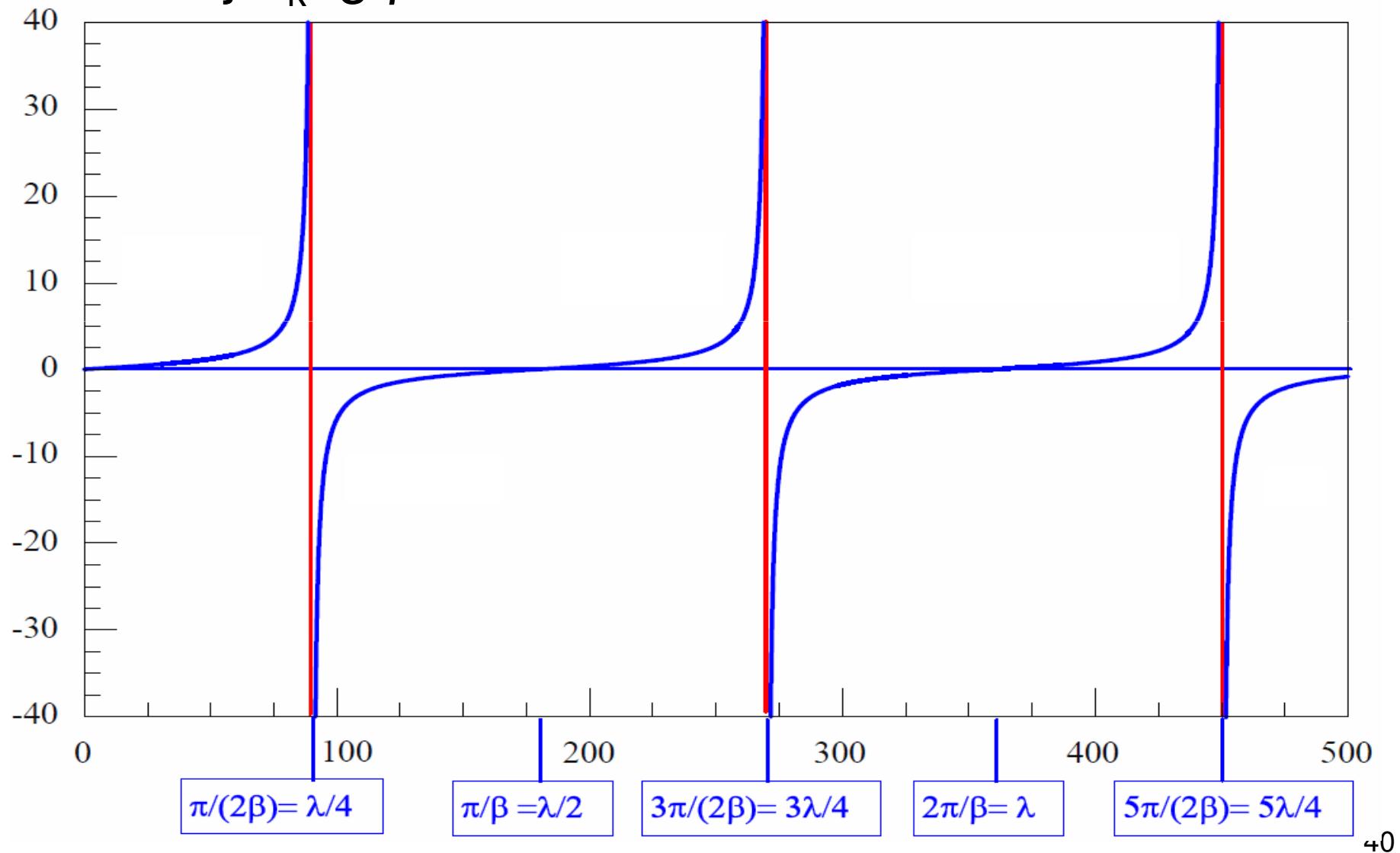

$$Z_k = \sqrt{Z_{kratkostaknjeni} \times Z_{odpri}}$$

$$v_f = \frac{2\pi f L}{c} \frac{1}{\cot^{-1} \sqrt{\frac{-Z}{Z}}} \quad \text{skrajševalni faktor}$$

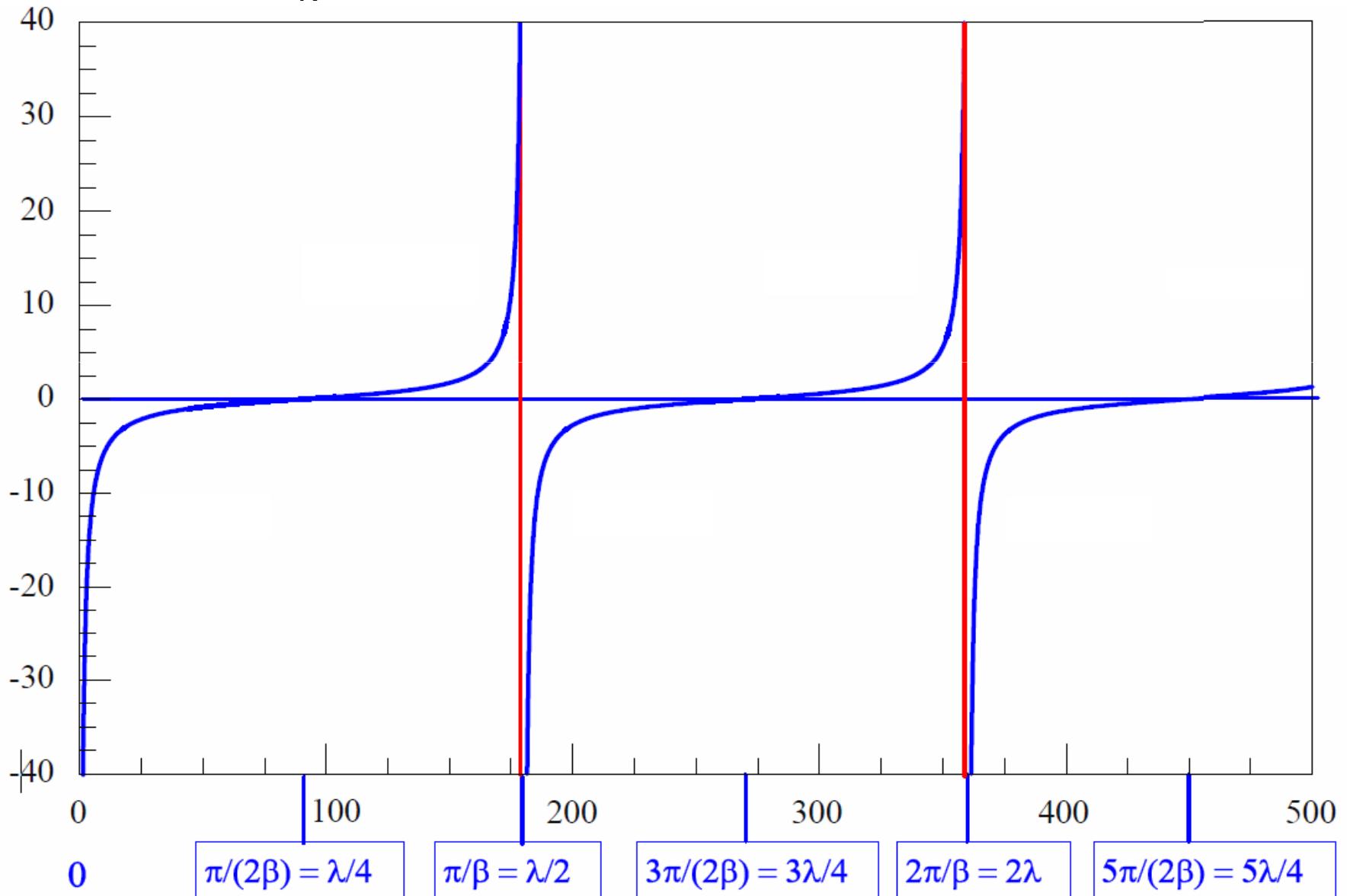
Reaktanca kratkostaknjene linije

$$Z = j Z_k \operatorname{tg} \beta L$$

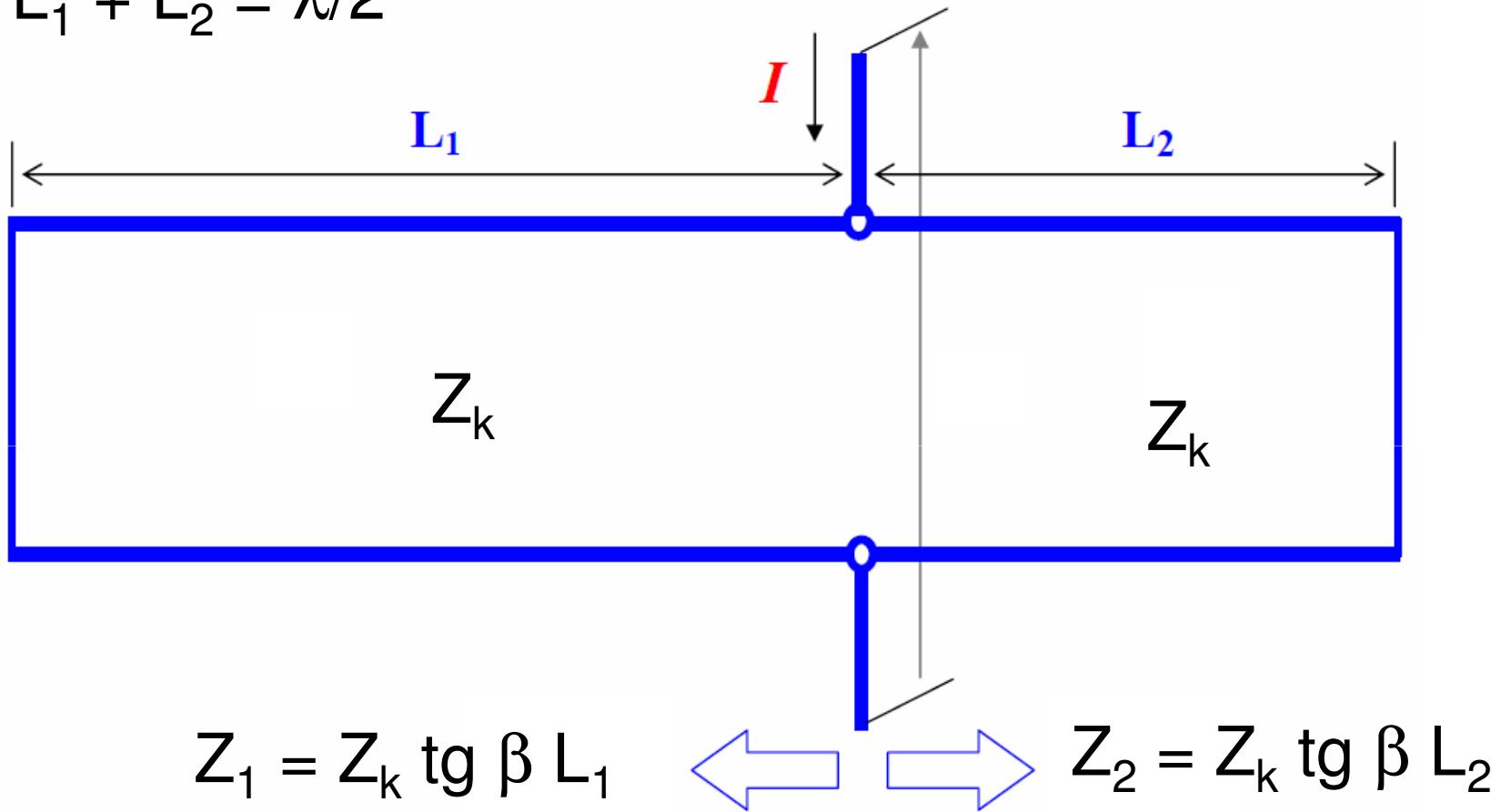
Reaktanca odprte linije

$$Z = -j Z_k \operatorname{ctg} \beta L$$

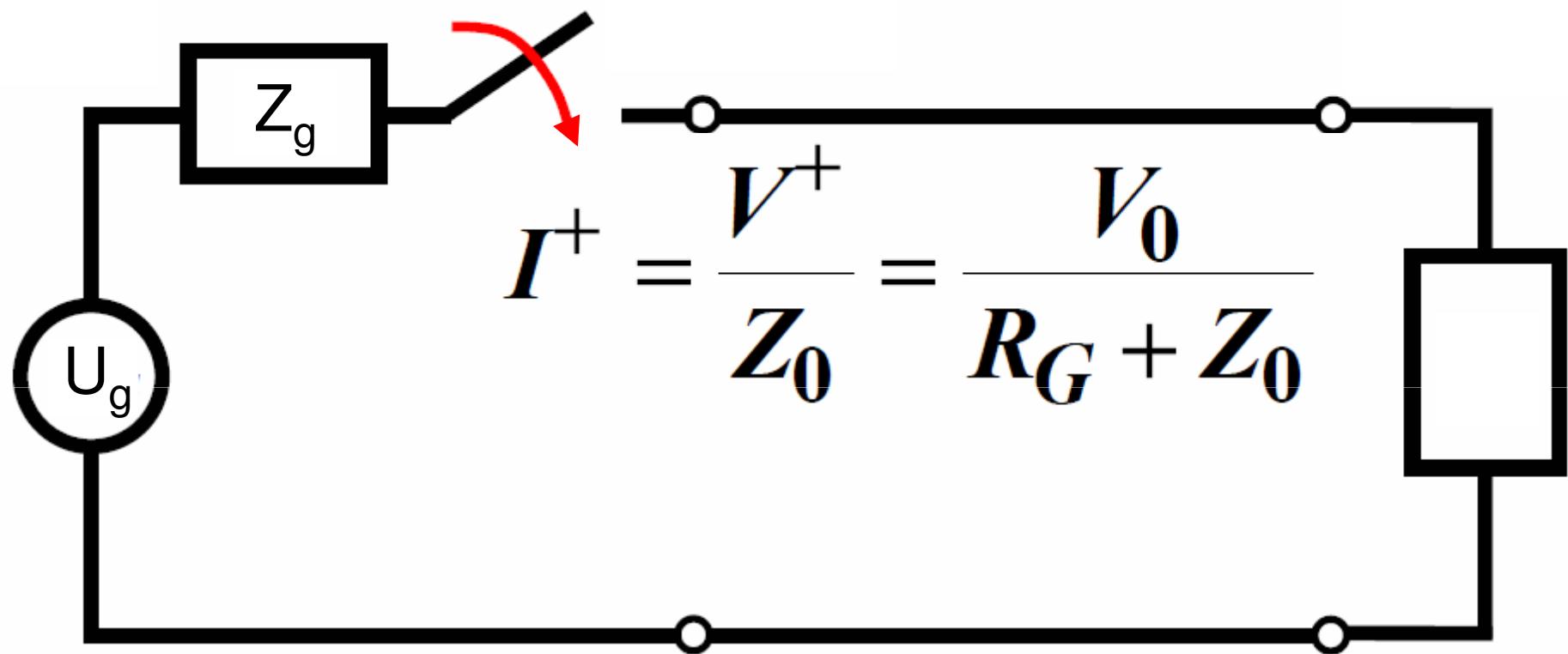
Linijski resonator

$$L_1 + L_2 = \lambda/2$$

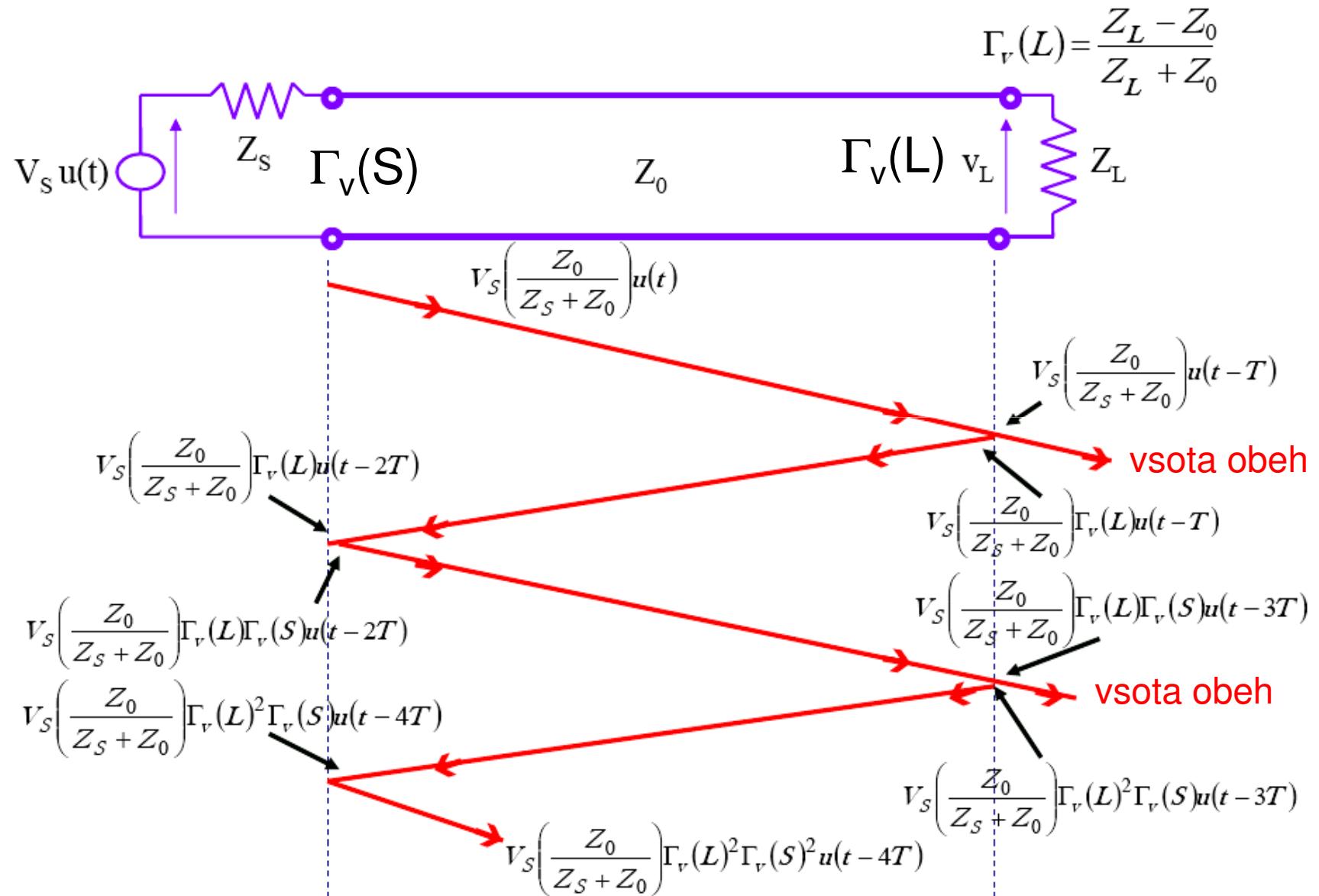
Impedanci Z_1 in Z_2 sta po velikosti enaki in po znaku nasprotni. Nastaja vzporedna rezonanca pri poljubnih dolzinah L_1 in L_2 pri pogoju, da znaša skupna dolžina pol valovne dolžine ($\lambda/2$). 42

Vklop generatorja na linijo

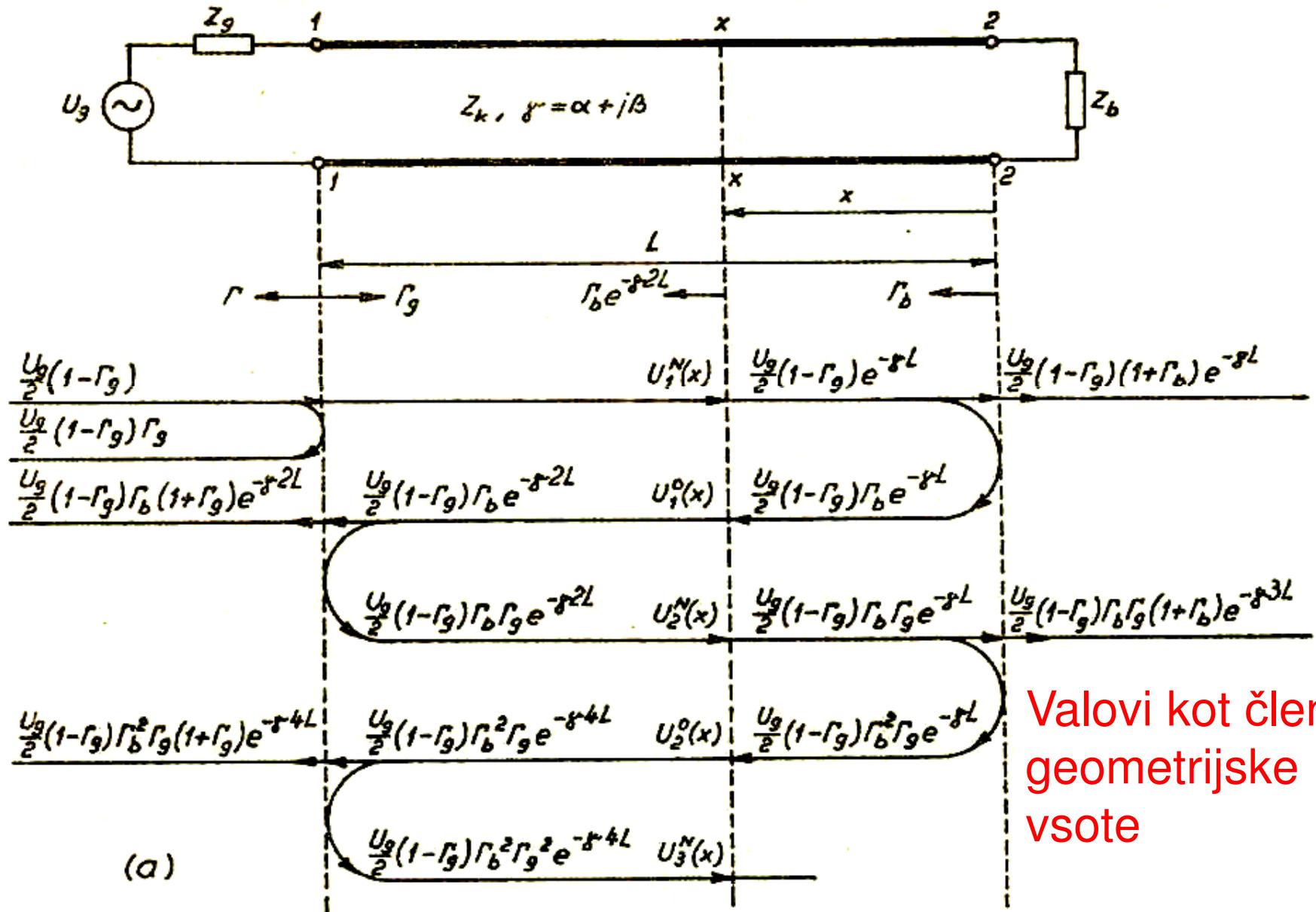

$$V^+ = I^+ Z_0 = V_G \frac{Z_0}{R_G + Z_0}$$

Razvoj valov po vklopu

Valovni pojav na homogeni liniji

Potujoči val in stojni val

$$U^N(x) = \frac{U_g}{2} (1 - \Gamma_g) \frac{e^{-\delta(L-x)}}{1 - \Gamma_g \Gamma_b e^{-\delta 2L}}, \quad I^N(x) = \frac{U^N(x)}{Z_k},$$

Napredujoči in odbiti val napetosti in toka

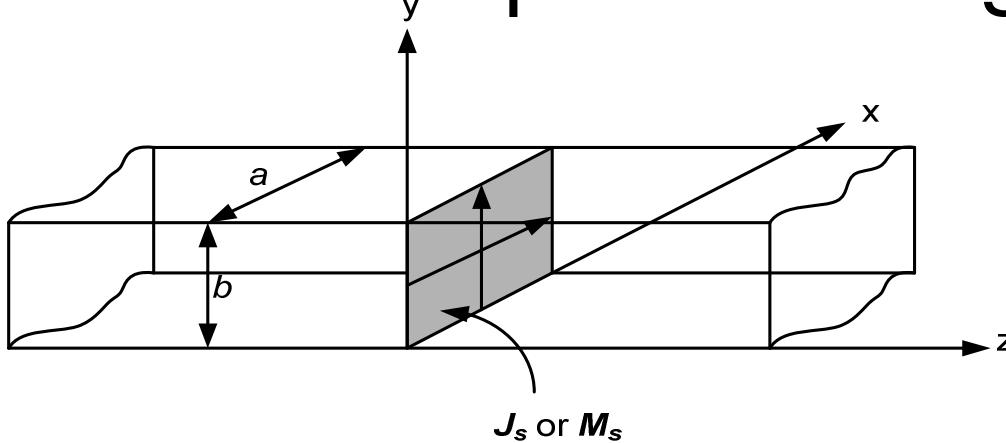
$$U^o(x) = \frac{U_g}{2} (1 - \Gamma_g) \frac{e^{-\delta(L-x)}}{1 - \Gamma_g \Gamma_b e^{-\delta 2L}}, \quad I^o(x) = -\frac{U^o(x)}{Z_k}.$$

$$U(x) = U^N(x) + U^o(x) = \frac{U_g}{2} (1 - \Gamma_g) \frac{e^{-\delta(L-x)}}{1 - \Gamma_g \Gamma_b e^{-\delta 2L}} (1 + \Gamma_b e^{-\delta 2x}),$$

Stojni val napetosti in toka

$$I(x) = I^N(x) + I^o(x) = \frac{U_g}{2Z_k} (1 - \Gamma_g) \frac{e^{-\delta(L-x)}}{1 - \Gamma_g \Gamma_b e^{-\delta 2L}} (1 - \Gamma_b e^{-\delta 2x}).$$

Polje v valovodu pravokotnega prereza

$$E_x^\pm = \eta \left(\frac{n\pi}{b} \right) A_{mn}^\pm \cos \frac{m\pi x}{a} \sin \frac{n\pi y}{b} e^{\mp j\beta z}, \quad (1)$$

$$E_y^\pm = -\eta \left(\frac{m\pi}{a} \right) A_{mn}^\pm \sin \frac{m\pi x}{a} \cos \frac{n\pi y}{b} e^{\mp j\beta z}, \quad (2)$$

$$H_x^\pm = \pm \left(\frac{m\pi}{a} \right) A_{mn}^\pm \sin \frac{m\pi x}{a} \cos \frac{n\pi y}{b} e^{\mp j\beta z}, \quad (3)$$

$$H_y^\pm = \pm \left(\frac{n\pi}{b} \right) A_{mn}^\pm \cos \frac{m\pi x}{a} \sin \frac{n\pi y}{b} e^{\mp j\beta z} \quad (4)$$

Osnovni rod polja TE₁₀

$$H_z = A_{10} \cos \frac{\pi x}{a} e^{-j\beta z},$$

$$E_y = \frac{-j\omega\mu a}{\pi} A_{10} \sin \frac{\pi x}{a} e^{-j\beta z},$$

$$H_x = \frac{j\beta a}{\pi} A_{10} \sin \frac{\pi x}{a} e^{-j\beta z},$$

$$E_x = E_z = H_y = 0.$$

$$k_c = \pi / a, \beta = \sqrt{k^2 - (\pi / a)^2}$$

Sklep

1. Znanje o elektromagnethnih pojavih na prenosnih linijah je osnovno znanje za delo na mikrovalovih in za razumevanje drugih vodniških in prostorskih valovanj.
2. Interferenca vpadnega in odbitega vala daje osnovno predstavo o valovnih pojavih na liniji. Valovi so primarni pojav, napetost, tok in impedanca pa posledice. Pomembna je odbojnost.
3. Jasno predstavo o valovanju na liniji daje analiza prehodnega pojava, ki vključuje zaporedje vpadnih in odbitih valov.
4. Analiza prostorskih valovanj (primer valovod) je razširitev analize enodimensionalnih (linijskih) valovanj in uporablja prikazan način obravnave.

Varujmo se velikih valov

